

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

**ДИПЛОМНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему:

**«Життєвий шлях і культурно-громадська діяльність Ольги
Василівни Дучимінської (1883–1988)»**

Виконала: студентка IV курсу, групи
СОІ-41 (з)

Спеціальності 014 Середня освіта
(історія)

Траско Марія Любомирівна

Керівник:

кандидат історичних наук, асистент
Савчук Богдан Романович

Рецензент:

Королько Андрій Зіновійович,

доцент кафедри історії України і
методики викладання історії,
кандидат історичних наук

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ, 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ОЛЬГИ ДУЧИМІНСЬКОЇ	6
РОЗДІЛ 2. ВНЕСОК ОЛЬГИ ДУЧИМІНСЬКОЇ В УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ ТА ІСТОРІЮ.....	11
2.1. Особлива творчість Ольги Дучимінської	11
2.2. Вплив Ольги Дучимінської на розвиток української літератури.....	14
2.3. Письменниця про формування ціннісних орієнтирів та збагачення духовного світу.....	17
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	21
3.1. Громадська діяльність Ольги Дучимінської.....	21
3.2. Вчительська праця.....	22
3.3. Особливості феміністичної думки Ольги Василівни Дучимінської.....	26
РОЗДІЛ 4. ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ ДУЧИМІНСЬКОЇ ДЛЯ СУЧАСНИКІВ	32
4.1. Виховання патріотизму та національної свідомості за творами О. Дучимінської в освітньому процесі.....	32
4.2. Позашкільна робота з аналізом життєвого шляху і культурно-громадської діяльності Дучимінської	40
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Серед письменників, яким ще не приділено належної уваги, особливе місце посідає Ольга Дучимінська – українська письменниця, літературознавець, перекладач, журналіст, народний педагог, культурно-освітній діяч, жінка, одна з активних організаторів руху галицького руху, дослідниця народної етнографії та мистецьких пам'яток Гуцульщини та Бойківщини, знайома сучасників Івана Франка, Ольги Кобилянської, Наталії Кобринської, щира подруга Наталії Кобринської, Олени Кисілевської, Олени Кульчицької, Іванни Блажкевич, Богдана Лепкого, Олександра Олеся, Михайла Яцківа, Дениса Лукіяновича, Олексі Новаківського, Івана Огієнка, Софії Русової, Ірини Вільде, Наталени Королеви, Станіслава Вінценза, Єжи Єнджеєвича та багато інших діячів української та зарубіжної культури.

Ольга Решетилевич була сповнена найрізноманітніших пристрастей і дивування світу. Вона любила писати, хотіла все знати. Вона вирішила стати вчителем і самовіддано служити людям: «Я так гаряче бажала бути вчителькою! (Навіть Христос був тільки вчителем). ...Я хотіла бути вчителькою, і то не тільки в школі, але й поза школою, займатися дітворою, цікавитися селом – народом (заповіт мого батька) і працювати для них».

Мета роботи є всебічне дослідження життєвого шляху, культурно-громадської та педагогічної діяльності Ольги Дучимінської, а також виявлення можливостей застосування її творчої спадщини у сучасному освітньому процесі для формування національної ідентичності, громадянських цінностей і патріотизму учнів. Для досягнення і конкретизації мети в кваліфікаційній роботі передбачено розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати життєвий шлях діячки;
- дослідити творчість Ольги Дучимінської;
- визначити її вплив на розвиток української літератури;
- висвітлити громадську діяльність Ольги Дучимінської;
- дослідити вчительську працю;
- вказати особливості її феміністичних поглядів;

- обґрунтувати методичні підходи до використання біографічного та творчого матеріалу про О. Дучимінську в курсах історії, громадянської освіти, української літератури та в позакласній роботі в школі;

- показати можливості формування патріотизму та національної свідомості учнів на основі аналізу її життєвого прикладу та творчої спадщини.

Об'єктом дослідження є постать Ольги-Олександри Дучимінської та її творча спадщина.

Предметом дослідження є життєвий і творчий шлях О. Дучимінської, її внесок у розвиток української літератури, феміністичного руху, педагогіки та громадського життя, а також можливості інтеграції теми в освітній процес ЗЗСО з метою формування історичної пам'яті, патріотичних цінностей і критичного мислення учнів.

Для всебічного і глибокого вивчення теми, досягнення поставленої мети та виконання завдань дослідження застосовано комплекс **методів наукового пізнання**. При формування теоретичної бази роботи використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу й індукції.

Основними методами в дослідження є філологічний (аналіз жанрової та образної специфіки прозових творів), історико-біографічний (висвітлення зв'язку життєвих подій із творчістю письменниць), культурно-історичний (виявлення детермінованості прози конкретно-історичною дійсністю), психоаналітичний (драматичні зв'язки свідомого й підсвідомого), психологічний (відображення внутрішнього світу персонажів). Естетичний аналіз художніх творів дозволив повніше окреслити запропоновані трьома письменницями художні моделі світу.

Теоретичне значення роботи полягає в комплексному осмисленні специфіки художньої моделі світу різножанрової прози Ольги-Олександри Дучимінської а також в увиразненні особливостей функціонування ідіографічної моделі світу на трьох рівнях (родинно-побутовий, духовно-чуттєвий, філософсько-концептуальний) і систематизації відомостей щодо публікаційної активності письменниць.

Практичне значення даної роботи у можливості використання зібраного біографічного, культурного та літературного матеріалу про О. Дучимінську у навчальному процесі ЗЗСО, зокрема на уроках історії України, української літератури, громадянської освіти, інтегрованих курсах, а також у позакласній та гуртковій роботі. Результати роботи можуть слугувати підґрунтям для: підготовки методичних рекомендацій з викладання тем, пов'язаних із жіночим рухом, громадською діяльністю, розвитком національної свідомості у ХХ ст.; формування міжпредметних зв'язків між історією, літературою, етикою та культурологією; розробки мініпроектів, творчих робіт, презентацій, учнівських досліджень; використання у підготовці наукових доповідей, рефератів, курсових, бакалаврських та магістерських робіт студентами гуманітарного профілю. Крім того, робота розширює можливості у вивченні жіночої прози Західної України першої половини ХХ ст., актуалізуючи питання національного виховання та морально-етичних орієнтирів в сучасному освітньому просторі.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ОЛЬГИ ДУЧИМІНСЬКОЇ

Ольга-Олександра Василівна Дучимінська (в дівочтві – Решетилович) (псевдоніми: Ірма Остапівна; О. Поважна; Барвінок Олег; Лучинська Ольга; Ольга Д.; Рута; Рута О.; О. Дучимінська) народилася 8 червня 1883 року в Бібрському повіті (нині – Пустомитівського району Львівської області) в родині народних учителів у селі Миколаєві Василя Решетиловича та Броніслави з роду Литвинів [3, с. 280]. Батько виховував доньку на казках, фольклорі, грецьких міфах, навчав німецької та російської мов, що були офіційні в Австрійській та Російській імперіях [3, с. 280].

Відомості про походження батька зібрав дослідник В. Пахомов. Він відзначив, що прадід по лінії батька походив з Сумщини, а дід, переїхавши до Східної Галичини, одружився з дочкою пароха з роду Бачинських і працював лісничим у Жовківському повіті. Молодший з двох синів Василь, батько О. Дучимінської, навчався у львівській гімназії, у 1880 році завершив вчительську семінарію у Львові й одружився із сестрою гімназійних товаришів Литвинів – Броніславою, полячкою за національністю. Ольга стала первісткою в сім'ї, дві молодші сестри померли у ранньому віці, а четверта – Володимира прожила до 1972 року [5, с. 5–6].

У 1892 році родина переїхала в село Хоробре Сокальського повіту, куди був направлений на роботу Василь Решетровиц, оскільки у тогочасній практиці було переміщати вчителів-українців до різних шкіл. У 1894 році сім'я перебралась до с. Кунин Жовківського повіту (нині – Львівська область), де Ольга познайомилась з І. Франком, але де помер батько [5, с. 6].

Спочатку Ольга навчалася вдома і продовжила навчання у виділовій жіночій школі в Станіславові (нині – Івано-Франківськ), але через раптову смерть батька в 1897 році не змогла закінчити навчання. Під опікою свого дядька, катехита Йосипа-Мар'яна Литвина зі Станіславської школи, Ольга як напівсирота потрапила до сестер-василіянок в Яворові, де закінчила вісім класів. Ще в школі, прочитавши деякі твори Ольги Кобилянської, вона наважилася висловити свої думки в листі до «Буковинського орла». Припускають, що саме І. Франко розбудив у дівчині настільки широку сферу

захоплень, що, водночас, не дало їй можливість зосередитися на чомусь одному.

У 1902 році О. Дучимінська закінчила Перемишлянську учительську семінарію і була призначена працювати народною вчителькою в селі Залози біля села Любелія Жовківського повіту. Вона пропрацювала тут лише рік, але потім з теплотою згадувала його в автобіографічному романі «Весняні дні» [4]. У 1903 році шкільна влада направила Ольгу на роботу в село Бутин Сокальського району, що неподалік Великих Мостів, а наступного – в село Лисовичі Долинського повіту на Станіславщині [4].

У 1905 році виходить заміж за вчителя Петра Дучимінського – вчителя із Жовківського повіту, з яким до 1919 р. з перервами учителюють в селі Тяпче на Долинщині. У подружжя народилося двоє синів, які у ранньому віці померли. У 1908 р. у подружжя народилася дочка, яку назвали потрійним іменем Оксана Лідія Мирослава [6, с. 280].

Під час Першої світової війни П. Дучимінського забирають на фронт. 1919 року чоловік письменниці стає комендантом міста Болехова, однак згодом у складі січового корпусу УГА він іде на Київ, звідки його інтернують до Чехословаччини. На окуповану Польщею Батьківщину він вже не повернеться.

З 1905 року починає друкувати свої вірші в газеті «Діло». В 1911 році виходить перша поетична збірка «Китиця незабудків». Протягом двадцяти років О. Дучимінська працює над перекладами статей і художніх творів для різних українських часописів. З Н. Кобринською і К. Малицькою 1912 року започаткувала видання «Жіночої бібліотеки», де пропагувалися найкращі зразки світової літератури [4].

У 1920-ті рр. О. Дучимінська продовжувала вчителювати, займалась громадською діяльністю, через що періодично мала проблеми з польською поліцією. Внаслідок хвороби горла і нервів у 1930 році О. Дучимінська була змушена залишити роботу в школі, зосередившись на громадській сфері. На запрошення редакторки О. Кисілевської до початку Другої світової війни працювала в коломийському журналі «Жіноча доля». На сторінках видання, як відзначають дослідниці З. Нагачевська і Х. Бедрій, діячка піднімала питання

про залучення української громадськості краю до вшанування Дня матері [4]. Декілька раз їздить до Чехії, де виголошує реферати з питань жіночого руху.

О. Дучимінська була знайома з Б. Лепким, О. Маковесем, О. Новаківським, О. Кульчицькою, М. Угрином-Безгрішним, І. Крушельницьким, Г. Мартинцем, П. Обалем; листувалася в різний час з І. Франком, І. Нечуєм-Левицьким, С. Вінцензом, О. Олесем, М. Черемшиною, І. Вільде та іншими відомими людьми; тривала дружба єднала її з Н. Кобринською, І. Блажкевич, І. Вільде, О. Кобилянською, якій присвятила новели «Співачка» (1927), «Сумний Христос» (1927), «Дзвони» (1917), спогад «Мої розмови з Кобилянською» (1937), а в 1963 році написала спогади «Поранкова душа».

З 1939 р. О. Дучимінська працювала науковою співробітницею Львівського музею етнографії та художнього промислу АН УРСР, зосередившись на науково-етнографічній діяльності. До 1941 року – екскурсовод, а в 1944–1949 рр. – бібліотекарка, молодша наукова співробітниця [6, с. 280]. Брала участь у наукових експедиціях, збирала матеріали про духовну та матеріальну культуру бойків і гуцулів, досліджувала етнографічну діяльність І. Франка, Ф. Колесси [Королевич, с. 580]. «Вона дбала про скарби, які там зберігаються, і про їхню важливість для української культури. Вона прала, латала, чистила сорочки та кожухи, кептарі, сардаки, навчала працівників відрізняти гердан від силянки, писанку від крашанки, переховувала експонати, рятуючи їх від знищення та вивезення» [4].

У роки німецько-радянської війни письменниця, ризикуючи життям, рятував євреїв, давав притулок І. Вайльде, чоловіка якої застрелили, допомагала іншим діячам української культури, дбала про охорону цінних музейних колекцій, здійснював фольклорні експедиції, писала монографії про українську культуру. На її матеріалах, які будуть опубліковані під іменами науковців післявоєнного періоду, справжня авторка навіть не згадувалася. До приходу радянських військ до Львова донька О. Дучимінської Оксана Мигуль була змушена покинути місто разом із своїм малолітнім онуком Івасиком. Сам письменник вирішив залишитися.

23 жовтня 1949 року 66-літню О. Дучимінську заарештували у сфабрикованій справі, пов'язаній із вбивством письменника Я. Галана. Під час

арешту помешкання було розграбоване, а рукописи пропали. Пізніше 25–26 травня 1951 року військовий трибунал засудив її до двадцяти п'яти років позбавлення волі. Покарання Після смерті Йосифа Сталіна, 19 червня 1956 року справу О. Дучимінської було переглянуто із скороченням терміну до десяти років. Навіть в нелюдських умовах таборів надавала підтримку іншим ув'язненим, продовжувала творити свою поезію, яку вивчали її подруги, щоб потім на волі записати.

19 грудня 1958 р. О. Дучимінська вийшла на волю, але навіть після повернення на Батьківщину продовжувались поневіряння: незважаючи на клопотання І. Вільде, І. Турчан, Н. Семанюк, Д. Лукіяновича, О. Кульчицької, письменницю довго не хотіли прописувати. 75-літня О. Дучимінська була змушена переїжджати від одних знайомих до інших, оскільки повернення в країну заборонено. Восени 1959 року нелегально приїхала до Львова. Її прихистила Ірина Вільде. Згодом їй вдалося прописатись у Самборі у Ірини Турчан, родички Катри Гриневичевої. Не було місця, де вона могла б спокійно провести свої роки, що залишилися. Вона мовчки терпіла час від часу невинуваті образи з боку засобів масової інформації, які наклеювали на неї різні ярлики. Пізніше знайшла прихисток у Чернівцях в родини О. Кобилянської–Панчуків. Постійно працювала, намагаючись відтворити втрачений архів. Після звільнення друкувалася рідко, лише в коломийській газеті «Червоний прапор» і варшавських українських виданнях («Український календар 1967 року», «Наше слово»).

Нова кампанія цькування О. Дучимінської почалася на сторінках газет у 1971 році, після виходу книжки В. Беляєва про вбивство Я. Галана. 95-літня письменниця була змушена покинути Чернівці. Наступним ударом долі була смерть дочки Оксани 3 грудня 1972 року [24].

Наприкінці свого життя (1977–1988 рр.) мешкала у двоюрідної сестри Степана Бандери Мирослави Антонович, з якою відбувала ув'язнення і котра опікувалася нею. До самої смерті вона була оточена любов'ю та родинним теплом, хоч і була для неї абсолютно чужою. Але знущання тут тривали. Вони постійно погрожували виселенням без припису. А по мізерну пенсію приходилося їздити аж у Самбір.

Незважаючи на похилий вік, О. Дучимінська продовжувала переписувати свої твори, надруковані колись в періодиці, які зусиллями друзів вдалося відшукати. Намагалася укласти каталог, готувала збірки до видання. Однак під час обшуку кадебістами напередодні столітнього ювілею все знову було втрачене, а М. Антонович наказали негайно позбутися непрописаної квартирантки. Серед тих нечисленних людей, які тоді наважувалися провідувати письменницю, були Арсеничі, Путьки, Ангелюки, Б. Гаврилів, О. Лучко, О. Болехівський, В. Полєк, Д. Демків, А. Когут, О. Панчук, Д. Пятківська, М. Прохасько [5]. Світлим промінчиком в житті літньої жінки була зустріч з внуком Іваном Мигулем та правнучкою Рахиль. Так як Івано-Франківська область в часи СРСР була закритою для іноземців, зустріч відбулася у Львові.

За довгий творчий шлях (1905–1988) окремими виданнями вийшли лише поетична збірка «Незабудковий букет», есе «Наталя Коблінська як феміністка» та оповідання «Етті». Завдяки старанням Р. Горака до 105-літнього ювілею вперше було згадано О. Дучимінську, як найстаршу письменницю. в «Літературній Україні», у журналі «Жовтень» були надруковані її поезії. 24 вересня 1988 року О. Дучимінська померла. Похована на кладовищі в Чукалівці під Івано-Франківськом. Реабілітована посмертно 27 листопада 1992 року.

Таким чином, з ранніх років вихована в любові до української культури, О. Дучимінська здобула освіту, яка глибоко вплинула на її світогляд та творчість. Вона стала не лише педагогом, але й поетесою, перекладачкою, активною діячкою жіночого руху, видавши декілька збірок. Життя Ольги було позначене трагічними подіями: Першою світовою війною, репресіями, арештами та ув'язненням. Проте вона не скорилася долі. Після Другої світової війни Ольга самовіддано працювала в музеї, досліджуючи та зберігаючи українську культурну спадщину. Останні роки життя минають у боротьбі за виживання в умовах радянського режиму, де вона зазнає цькування та цензури. Проте, незважаючи на це, Ольга продовжує творити, вірячи в силу слова. Посмертно реабілітована, Ольга Дучимінська залишила по собі багату спадщину, яка й досі надихає та збагачує українську культуру.

РОЗДІЛ 2. ВНЕСОК ОЛЬГИ ДУЧИМІНСЬКОЇ В УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ ТА ІСТОРІЮ

2.1. Особлива творчість Ольги Дучимінської

У літературний світ О. Дучимінська увійшла як поетеса, авторка прозових творів (оповідань і повістей) та віршованої п'єси. Її літературна діяльність тривала понад 75 років, а також виступала в журналах як літературний критик, публіцист, перекладач, етнограф, педагог [2].

Літературну діяльність Олена Решетилівич розпочала у 16 років, коли опублікувала свій перший вірш. Пізніше вона познайомилася з Іваном Франком, який допоміг їй увійти у великий світ літератури. Як поетеса дебютувала 1905 року, коли у львівській газеті «Діло» під псевдонімом «Ірма Остапівна» було надруковано її вірш «Послідні звуки». Пізніше «Літературно-науковий вісник» (Львів) опублікував «Іронію долі!».

У 1911 році Ірма Остапівна видала першу (і єдину за життя поетеси) збірку з п'ятнадцяти поезій «Китиця незабудків». Упорядкував збірник і написав передмову Микола Венжин. Поезія вирізнялася різноманітністю, а китиця символізувала цвіт любові – материнської, чоловіка, народу й України, борців за її волю, природи та батьківського краю. Книга отримала схвальні відгуки київського критика О. Коваленка з Києва, катеринославського критика І. Нечуя-Левицького, львівських критиків Н. Кобринської, С. Чарнецького та В. Ющишина.

Пізніше опублікований літературно-критичний нарис про Наталю Кобринську («Наталя Кобринська як феміністка»), надрукований 1934 року в Коломії. З Н. Кобринською у О. Дучимінської склались приятельські відносини. Як зауважив В. Пахомов, вони товаришували з 1906 р. і до кінця життя першої у січні 1920 року, якій авторка присвятила понад 10 статей спогадів. У період після Другої світової війни окремим виданням ще встигла вийти повість «Еті» (Львів, 1945). Оце й усе, що публікувалося окремими виданнями за життя О. Дучимінської. Причинами цього, зокрема, була велика скромність авторки, відсутність підтримки у виданні творів.

1992 року Роман Горак видав у Львові есе Ольги Дучимінської «Скорботний Христос» (на це видання в книзі є окрема рецензія). У 1996 році Володимир Пахомов видав збірку віршів «Тую...моливу Землі» (ноти відтворені в цій книзі). Того ж року Володимир Смирнов, директор Прикапатського літературного музею в Івано-Франківську, видав невелику збірку «Вибрані вірші» (передмова до цього видання відтворена в «Додатку вибраних віршів»). це все. У 2001 році Володимир Пахомов видав монографію «Творча спадщина Ольги Дучимінської», яка містить найповнішу бібліографію праць і матеріалів Ольги Дучимінської. Нарешті, у 2009 році Роман Горак опублікував у журналі «Перевал» меморіальну статтю про Ольгу Дучимінську «За Ольгу Дучимінську» Дзвони Воскресіння» (2009. – Ч. 3 – С. 36-65). Хоча вона заслуговує на історичний біографічний роман чи навіть художню кінобіографію.

У 2001 році Володимир Пахомов видав монографію «Творча спадщина Ольги Дучимінської», яка містить найповнішу бібліографію праць і матеріалів Ольги Дучимінської. Нарешті, у 2009 році Роман Горак опублікував у журналі «Перевал» меморіальну статтю про Ольгу Дучимінську «За Ольгу Дучимінську» Дзвони Воскресіння» (2009. – Ч. 3 – С. 36-65). Хоча вона заслуговує на історичний біографічний роман чи навіть художню кінобіографію.

Дослідник життєвого і творчого шляху О. Дучимінської Володимир Пахомов виокремив її письменницьку спадщину на три періоди. Перший період – це поезія 1904–1928 рр., у цей період опубліковано поетичну збірку «Китиця незабудків». Другий – невідільницький поетичний період, до якого відносив тюремну (1949–1951) та сибірську (1951–1958) поезії. Третій – поетичні твори «на рідній землі» 1960–1980-ті рр. Проза у цій спадщині умовно датується 1903–1936 рр., а саме 27 новел і оповідань, повість «Еті» (1945 р.) та кілька прозових мініатюр, створених у 1960–1973 рр. [5, с. 87–89, 146].

Проте, як відзначають дослідники, доля рукописної спадщини О. Дучимінської така ж трагічна, як і доля авторки. У зв'язку з ув'язненням письменниці її рукописи до 1949 р. не збереглися. Під час обшуків 1949 року каральні органи вилучили 160 листів, 150 рукописів, збірку «Голос совісті»,

записники, 150 світлин. За антирадянськості знищено новели та оповідання «Христос родився», «Різдвяна казка», кореспонденцію з І. Огієнком, З. Мірною, О. Кисілевською, Софією Русовою тощо [3, с. 282]. Визнані націоналістичними, конфісковані під час обшуку матеріали підлягали знищенню, водночас, побоюючись за безпеку, частину рукописів О. Дучимінська знищила самотійно [5, с. 14; 6, с. 282].

Після повернення з ув'язнення письменниця з відтворених з пам'яті творів спробувала укласти рукописні збірки, продовжувала писати, і, через знайомих і колег, шукала та відновлювала раніше опубліковані матеріали міжвоєнного періоду. Проте, через повторний обшук напередодні 100-літнього ювілею, зібраний і впорядкований доробок було знову конфіковано, разом із незавершеними табірними спогадами, було втрачено [5, с. 14, 6, с. 282].

Після смерті О. Дучимінської співробітники львівського Літературно-меморіального музею І. Франка з ініціативи її онука І Мигула оголосили про збір творів, листів і пам'ятних речей з середовища рідних і товаришів письменниці – А. Мусянович, Д. П'ятківської, І. Шаповала. З нагоди 110-річчя від дня народження О. Дучимінської директорка музею Віра Бонь опублікувала статтю «Хто знає Ольгу Дучимінську?» в рубриці видання «За вільну Україну». Прозвучало звернення до її рідних, знайомих, які «разом з О. Дучимінською пережили тюрми, катівні, концтабори і опікувалися нею після звільнення», передати збережені нею матеріали та поділитися спогадами [9]. На це прохання відгукнулися Дарія Загаєвич, Б. І. Шеретилло та ін. Вони поповнили музейне зібрання збереженими автографами до творів, листів, фотографії та споминами про письменницю [3, с. 282]. Таким чином, до музею та особистого фонду в ЛННБ України ім. В. Стефаника передали великий об'єм особистих матеріалів і творчої спадщини О. Дучимінської.

Ольга Дучимінська володіла шістьма мовами: українською, польською, німецькою, російською, чеською, французькою (сама авторка викладає свої знання мов у такому порядку) та перекладає з чеської, німецької та російської.

Ольга Олександра Дучимінської (Решетилівич) – українська письменниця, перекладач, журналіст, народний педагог, культурно-освітня діячка, організаторка галицького жіночого руху, дослідниця фольклору... Вона

також велика патріотка Батьківщини і жінка, яка любить Батьківщина. Без перебільшення можна сказати, що вона належить до світових героїнь. Шлях життя довжиною в 105(!!!) земних років - вражає, дивує, надихає... [20].

Ольга Дучимінська - неординарна особистість. Вона має дивовижну здатність перенести трагедію та повернутися до прекрасного, але невідомого життя. Її літературна спадщина – лише вузьке віконце в таємниці внутрішнього світу цієї жінки.

Ольга Дучимінська присвятила своє життя служінню народу та Україні. Жертвувала свій час як народна вчителька в різних школах Галичини. У роки війни письменники, ризикуючи життям, рятували євреїв. 23 листопада 1949 року 66-річну Духмінську заарештували за сфабриковане вбивство письменника Ярослава Галана [13].

Спочатку два роки тюрми, потім сім років сибірського ГУЛАГу. Її засудили до 25 років ув'язнення, але після смерті Сталіна вирок скоротили до 10 років. Навіть після звільнення її продовжували переслідувати. Померла Ольга Духмінська 24 вересня 1988 року. Реабілітована 27.11.1992. За довгі роки творчості (1905-1988) побачили світ лише поетична збірка «Незабудковий букет», нарис «Наталія Коблінська як феміністка» та оповідання «Етті». життя. Навчалася, вчителювала, працювала журналістом на Прикапатті... Похована на Чукарівському кладовищі.

2.2. Вплив Ольги Дучимінської на розвиток української літератури

Вона цікава не лише тим, що знає Івана Франка, Ольгу Кобилянську, Наталю Кобринську, Олександра Олеса, Івана Оєнка. Не тільки її фемінізм і незалежність, це був справжній скандал на початку 20 століття. Її життя – втрата чоловіка, смерть двох дітей, десять років концтабору і втеча з табору у віці 75 років «не пропало», а навпаки, вона зберегла інтерес до життя в її роботи ,Захоплюючи.

Тому заслуговують на увагу «Вибрані твори» маловідомої української письменниці, педагога, галицької феміністки Ольги Духмінської. Хтозна,

можливо, хтось колись захоче перетворити її біографію на роман чи фільм, і ця книга стане першим кроком у роботі з цим матеріалом.

Це єдина і найповніша колекція збірка автора, доступна на сьогодні. Її вірші, есе та літературна критика публікувалися в різних журналах, газетах та особистих публікаціях. Обкладинка цієї книги – остання фотографія 105-річного автора, від якої справді віє атмосферою епохи. Найбільша принадність цього твору в тому, що він відкриває завісу часу і дає можливість зазирнути в людей минулого, перш за все, це село обрав своїм домом сам автор, вольовий ідейний наставник. Місце навчання.

Книжка поділена на кілька тематичних розділів: «Вибрані вірші», «Вибрана проза», «Критичні розвідки», «Автобіографічні матеріали», «Вибрані листи», «Документи», а також передмова та додаток редактора Євгена Барана, який містить статтю «Влади» Володимира Смирнова про письменника Миколу Вензину та Володимира. Качкан. Добірка фотографій показана в кінці.

Вірші Духмінської досить традиційні, оскільки їх важко відрізнити від поезій інших українських патріотичних поетів того часу за тематикою, стилем і пафосом мажорних ударних. Вона висловлює свою любов до своєї країни та свого народу, своє бажання жити по-особливому, фемінізм, пейзажі, піднесене єднання з природою та багато іншого. Одним словом, це обов'язковий борщовий набір для франківців. До речі, він, мабуть, відчув у Духмінській відданого послідовника і переглянув її першу збірку «Китиця незабудків».

Пізніші вірші табірної періоду Дучимінської більш виразні. Ці вірші збереглися переважно завдяки силі емоцій. Очевидно, тодішній розпач письменника був настільки сильним, що навіть читаючи дитячі віршики, читачі перебували в стані хвилюючої напруги, коли помічали відверті метафори та сарказм учителя. Це як спостерігати, як хтось йде по канату над прірвою. Сюди ковзатиме, ні, сюди...

Проза Дучимінської, за кількома винятками, загалом написана зі студентською ретельністю та відповідає сучасним літературним тенденціям. Надто пафосним для сучасного читача видається цикл алегоричних творів «Сумний Христос», створений нею для Ольги Кобилянської. Тут Дучимінська віддає данину модернізму, пише про митців і людей, про невизнаних пророків

їхнього життя... Новелла «Warum?» присвячений подіям Першої світової війни, він зображує повстання творчого діяча проти модернізму.

Найкращі прозові твори Духмінської – оповідання «Трембітали трембіти», повість «Еті» та вперше опубліковані цим виданням автобіографічний роман «Весняні дні». Останній твір є одним із джерел інформації про молоді роки письменниці, її роботу, уподобання, зацікавлення і захоплення. Ця повість насичена любов'ю до рідного слова, письма, поезії, національного гімну, української пісні, книг, читання, історії, традицій і звичаїв, предків, родичів, матері, жінок, вчителів, дітей, хворих, до ближніх, до природи, краси, мистецтва, праці, господарювання, громадського життя і загалом – до свого народу. «Я зживалася з селом, - вказувала письменниця у романі, – вони любили і уважали мене за близьку собі... Я була щаслива, що так без перепон можу їм себе віддати. В мене було доволі сили, витривалості і віри у свою працю. А скільки щасті мені ці хвили дали. Це були часи, коли слово «народ» не сходило з уст, і багато патріотичних кличів лунало. Праця для свого народу була тодішнім молоді заповітом» [10].

Тут Дучимінської демонструє вміння абстрагуватися від свого «я» і написати, наприклад, біографію неписьменного гусула «Трембітали трембіти») або передати психологію людини в крайній небезпеці («Еті»). «Весняні дні» розповідає історію першого року самотнього вчительського життя Ольги Дучимінської, яка не тільки збагачує деталями тогочасне життя сільської інтелігенції; Те, що автор передає, мабуть, знайоме кожному, – це легкість і неусвідомлене щастя молодості, її трагічний фінал, неминучий відлік безхмарних днів, у чому сповнений надії юнак навіть не сумнівається. Відверто кажучи, я навіть не пригадую такого вдалого трактування цієї теми в українській літературі.

Листи Ольги Дучимінської до Володимира Полека, подані у збірці, цікаві знову ж таки з огляду на її біографію. Я знав, що вона вже не молода, коли вона писала ці книжки, після десяти років заслання в сталінських концтаборах, і я очікував читати нескінченні скарги на здоров'я та різкі зауваження про літературу та культуру того часу.

Звісно, життя, проблеми, конфлікти з владою – це не дало їй спокою до смерті, і критичні зауваження Духмінської містяться в листі. Але її писання зовсім не схоже на людину з усталеними поглядами та ідеями, вона, на мою думку, схожа на мандрівника, який жадає всього нового і не безнадійно осів на останній зупинці свого життя. У листах також відображено її самотність, вимушену ізоляцію від суспільства, бажання розповісти співчутливим читачам, про що вона думає, панічний страх перед нудьгою і певне... закоханість?

2.3. Письменниця про формування ціннісних орієнтирів та збагачення духовного світу

*Люблю тебе, народе рідний,
Люблю ті ниви і ріллю,
Що предків кров і піт змочили...
Гей, над життя я вас люблю!
Ольга Дучимінська «Люблю»*

Гортаю невеличку збірку поезій Ольги Дучимінської «Чую... молитву Землі», видану 1996 року. І одразу викристалізовується в єдине ціле наскрізний образ – Любов. У кожному з віршів вилита непоборна життєствердність, нездоланий оптимізм. Віра! Дивна річ прослідковується: сповнене трагізму життя не ламає, не розчавлює в Людині людяне... Радше навпаки! Духовну близькість ліричної героїні поезій можна порівняти хіба з долею Героїні світу Ірини Сеник. Та ж «Зодержимість свободою» та незламність характеру!

Опубліковані у збірочці поезії написані в основному у в'язниці та концтаборах. Тут є роздуми про долю («Біла рожа»), марноту тюремних днів («Не лічу...»), самотність («Хрест»), людську несправедливість («Перекотиполе»). Про важку душевну боротьбу читаємо у поезії «Іронія долі»:

*Ще вбрали мене у зелений віночок,
Мені наказали зрікатися волі,
При тім веселитись... Крутився таночок...
Чи це не іронія долі?*

Біль ліричної героїні тужливо-тривожний:

*Падуть роси болю у серце моє,
Кервавиту серце стане,
Чи прийде ще лікар в мойому житті ,
Щоб полічити ці рани?*

Однак так багато «весняного» в інших ліричних творах! Чимало оптимістичного: «в душі моїй осені немає, там весняні пориви гудуть...», «дзвонить Весна в душі моїй», «збудились мрії весняні».

Авторка зумисно виділяє багато важливих для неї слів великою літерою:

«Будиться Сонце», «співає Вселенна», «до мене Молодість прийшла у гості...».

В усіх поезіях тюремного періоду лірична героїня прагне свободи:

«Втвиряйте тюрми, дайте волі, мені ще хочеться пожити!»

І навіть якщо десь у поезії промайне мотив безнадії, поетеса яскраво засвідчує і своє людинолюбство:

*З вами остане любов моя...
Я її в серці для вас носила,
Прийми, народе, мою любов...
А я по смерті буду щаслива.
(«До моєї землі і народу»)*

Її творчість відрізняється особливою простотою і ритмом. Стиль поетеси увібрав особливості фольклору, особливо милозвучність народних пісень. Мова її творів багата і яскрава, змушує відчувати тонкий психологізм світосприйняття.

На жаль, багато рукописів письменниці було втрачено через її ув'язнення... Ольга Дучимінська навіть у 100 років все ще писала вірші. Останні роки автор провів в Івано-Франківську серед чужих людей, гідно прийнявши нелегку долю та висловивши вдячність рідним...

Ольга Дучимінська мала стійкі творчі принципи та ніколи не йшла на компроміс з совістю. Жила довго та достойно. Вона писала : «Я люблю людей і ціную себе тим, що я для них зробила. Я люблю людей любити!». Воістину – то найвеличніша людська Місія...

Ольга Дучимінська – майстер жіночої психологічної прози. Більшість її оповідань засновані на багатому життєвому досвіді автора. Безсумнівно, що «Еті» – не художній роман, а твір, створений автором на основі загальновідомої дійсності. У ньому йдеться про найдраматичніші події німецької окупації: ліквідацію гетто, а точніше масове знищення всіх, хто до того часу вижив, і полювання на тих, хто втік.

Також автор описує ставлення львів'ян до смерті євреїв. Ми бачимо апатію, страх і бажання нажитися на «чужому» горі. Жоден твір в українській літературі ні тоді, ні пізніших не змальовує Голокост так правдиво і з таким високим художнім рівнем.

Свідки не пам'ятають, щоб Ольга Дучимінська допомагала євреям. Роман Горак, автор першої розгорнутої публікації про письменника, подав таку інформацію як факт, але, на жаль, без посилання на джерело та конкретного прізвища.

Безперечно, особисті переживання Духмінської знайшли своє відображення в оповіданні «Еті». Автор так майстерно психологічно змальовує душевні тортури героїні, що читач розуміє, що це не просто художній образ, а цілком реалістичний запис драматичного досвіду, який сьогодні можна порівняти хіба що з документальною прозою Баруха Мільха. Я не знаю жодного документального есе про жінок з рівного за силою.

Ольга Дучимінська змальовує душевний стан жінки, яка знущається, яка пояснює собі, що інстинкт життя – материнський. Хоча оповідач говорить про неї в третій особі, він знаходиться лише на відстані одного подиху від неї. Старий учитель, який зрештою допомагає приреченій жінці, є другорядним персонажем повісті. Вона також згадується в третій особі. Підґрунтям є всюдисущий страх, який не дає зважитися на порятунок ближнього. Хоча жахи Голокосту зображені кількома штрихами, вони розповідають читачам набагато більше, ніж література того часу – апатію, страх, бажання наживи. Жорстокість нацистів залишається поза кадром, але історія побудована таким чином, що немає жодних сумнівів, від кого ховаються герої. Єврейка дивом врятувалася від палаючого гетто і спочатку попросила притулку у Львові, а коли їй відмовили, вона в напівбожевільному стані приїхала в село на околиці Львова.

Її остання надія – давній знайомий вчителя. Але вона злякалася за своє життя і попросила залишити свій дім. Еті (так звуть героїню, мабуть, її повне ім'я Естер) довго блукає по полях і, нарешті, вмираючи, знову опиняється в будинку безіменного вчителя, в якому їй запропонували притулок надію, що коли Еті одужає, вона піде з дому і її страх зникне. Звичайно, ця надія тепер неможлива для них обох. Головну героїню сповнює одна думка – щоб вижити після війни, щоб знайти своїх дітей, вона відправляє їх у Волін, щоб віддати їх батькам у надії, що там їм буде легше пережити війну. Незважаючи на труднощі, Еті вижила. Після приходу Червоної армії вона приїхала до Львова, блукала територією гетто і чула голоси дітей. Вона відчувала себе приголомшеною марністю свого існування.

Очевидно, так закінчується повість, але після цієї кінцівки в друку з'являється ще кілька речень, доданих, очевидно, на прохання радянського видавця: героїня починає нове життя на рідній Волині. Читач із самого початку знає, що цього не станеться, що будь-яка надія на виживання головного героя є примарною. Адже Голокост почався з перших днів німецької окупації в маленьких містах і селах окупованих територій. Поруч розстрілювали місцевих євреїв. Більшість із них залишаються безіменними жертвами. Документальних доказів цього злочину мало. У вичерпних післявоєнних відомостях місцевих (обласних і обласних) управлінь НКВС наводяться щонайбільше лише цифри.

Ольга Дучимінська – визначна українська діячка, яка залишила помітний слід у літературі, журналістиці, перекладах та громадському русі. Її твори, що охоплюють поезію, прозу, публіцистику, пронизані глибоким патріотизмом та активною громадянською позицією. О. Дучимінська відіграла значну роль у розвитку української літератури, зокрема в часи становлення національної самосвідомості та жіночого руху. На жаль, багато її рукописів було знищено або конфісковано радянською владою через їхній національний характер. Це трагічна доля багатьох українських інтелектуалів того часу. Після звільнення з ув'язнення О. Дучимінська з неймовірною силою духу відновлювала та записувала свої твори з пам'яті. Її життя та творчість – це приклад незламності та стійкості перед обличчям жорстоких випробувань.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Громадська діяльність Ольги Дучимінської

Ольга Дучимінська володіла шістьма мовами: українською, польською, німецькою, російською, чеською, французькою (сама авторка викладає свої знання мов у такому порядку) та перекладає з чеської, німецької та російської.

Цей народний учитель не лише поет. Її називали феміністкою. Жіночий рух привернув її з першого року вчителювання. У 1906 р. О. Дучимінська познайомилася з Наталією Кобринською. Працювала у державному апараті ЗУНР (1918–1919).

Тривала дружба єднала О. Дучимінську з О. Кобилянською. Присвятила їй новели «Співачка» (1927), «Сумний Христос» (1927), «Дзвони» (1917), спогад «Мої розмови з Кобилянською» (1937). 1963 року написала спогади «Поранкова душа».

О. Дучимінська належала до тієї ж когорти жінок-письменниць, що й Уляна Кравченко, Віра Лебедова (Костянтина Малицька), Ольга Рошкевич, Олена Кисілевська, Ольга Ціпановська. З Н. Кобринською і К. Малицькою 1912 року започаткувала видання «Жіночої бібліотеки», у якому пропагувалися найкращі зразки світової літератури.

Активна громадська діяльність серед галицького жіноцтва, особливо сільського. В селі вона організувала так звані жіночі курси, на яких навчала жінок читати й писати, вести господарство, лікувати хворих. Цей твір приніс їй визнання та популярність у Галичині 1930-х років. Вона дуже хвилювалася за долю оточуючих, ночами вишивала сорочки та рушники, продавала їх, а на виручені гроші купувала бідним дітям одяг. Через свій радикалізм і національну позицію перебувала в постійному конфлікті з польською владою.

Вона близько дружила з Наталією Кобринською, засновницею галицького жіночого руху, написала про неї кілька статей. У 1912 році разом із Костянтиною Малицькою (також педагогом і діячкою жіночого руху) заснували видання «Жіноча бібліотека», до якого увійшли найкращі зразки світової літератури в перекладі українською мовою!

Була одним з ініціаторів святкування Дня матері. Вона написала багато віршів, оповідань, статей. У студентські роки вона надіслала Іванові Франкові кілька віршів, один з яких, як виявилось пізніше, був надрукований у газеті «Діло». Особисте життя Ольги склалося тяжко: чоловік Петро Дучимінський, теж учитель, не повернувся після Першої світової війни, двоє дітей померли малолітніми. Після виходу на пенсію в 1930 році через хворобу горла, вона дев'ять років працювала в журналі «Жіноча доля» [22].

3.2. Вчительська праця

У 1902 року Ольга Решетилівич стала вчителькою і працювала на педагогічній ниві майже 30 років у різних населених пунктах нинішніх Львівської та Івано-Франківської областей: у селі Залозах Жовківського повіту (1902–1903), Бутинах Сокальського (1903–1904), Лисовичах (1904–1905), Задеревачі (1905–1906), Тяпчому (1906–1919, 1925–1930), Ценяві (1919–1925) Долинського повітів.

У с. Кунин 1905 року Ольга вийшла заміж за Петра Дучимінського, який вчителював у різних школах Жовківського повіту. У березні того ж року їх послали на роботу в Задеревач, а потім у Тяпче Долинського повіту. У цей період у молодого подружжя народилося двоє синів, які дуже рано померли. 08.07.1908 в Дучимінських народилася донька, яку назвали Оксана. 1914 року чоловік пішов на фронт. Пізніше, як член Української Галицької Армії, виїхав і не повернувся. Жив і помер у Чехословаччині.

Вона була вчителькою не тільки в школі, а й поза школою, займалась дітворою, цікавилась історією села, народом і працювала для них: створює осередок «Просвіти» (1925), засновує у селі кооператив «Селянський Союз» (1926), організовує осередок «Рідної школи» (1927). На прохання селянок у гарячу пору жнив відкрила дитячі захоронки (дитячий садок), навчала неписьменних дорослих грамоті, вчила їх матеріально вести господарство, піклуватися про сиріт. Особливу увагу вона приділяє обдарованим дітям із бідних родин, збирає пожертви на навчання цих дітей, ночами вишиває сорочки

та рушники, продає їх, а на виручені гроші купує їм одяг. Автор щиро любить тяпчан і гостинний у кожній сільській оселі. У 1925 році на прохання Тяпченської громади її знову перевели вчителювати в Тяпченську школу. Через постійні конфлікти зі школою була змушена переїхати зі школи в село Цінева Долинського повіту. польська влада.

Село Тяпче дало їй багатий творчий матеріал, тут вона записала старовинні пісні, звичаї, звичаї з уст жителів села. Саме тут вона написала свою першу книгу «Китиця незабудок» (1911 р.). був написаний. І. Нечуй-Левицький, С. Чарнецький, Н. Кобринська, О. Кобилянська вітають вас із виданням цієї невеличкої книжечки.

На Долинщині О. Дучимінська познайомилася з Наталією Кобринською і приєдналася до феміністичного руху галицьких жінок. Духмінська стала подругою, інтелектуальною та духовною спадкоємицею Кобринської. Оповідання «Сніг» присвятила своїй духовній бабусі Наталії Коблінській. О. Дучимінська є автором кількох літературознавчих статей про Н. Кобринську: «Жіночий рух на Західній Україні», «Терновий шлях», «Борець жіночої долі». У 1912 році разом з Наталею Кобринською та Костянтиною Малицькою вони заснували видання «Жіноча бібліотека» з метою пропаганди кращих зразків світової літератури. Початок Першої світової війни завадив цій роботі. Пізніше її майже не друкували, ім'я замовчували.

О.-О. Дучимінська твердо переконана, що кожна дитина повинна вміти все, а якщо вона чогось не вміє, відповідальність несе і вчитель. Щоб цього не сталося, молода вчителька багато працювала та проводила багато часу зі своїми учнями. Вона приходила до школи задовго до початку уроків і сиділа там до четвертої чи п'ятої години перед тим, як йти на перерву. Вона вважала недоцільним використання класного щоденника, оскільки він далекий від об'єктивності в оцінюванні рівня знань учнів [10].

О.-О. Духмінська дуже любила «доповнюючу науку», форму навчання для підлітків, які не мали доступу до середньої освіти, і вона працювала з дорослими, часто неписьменними людьми старшими за себе. Але це не заважає їй бути дуже вимогливою, навіть надзвичайно суворою в навчанні. Не було спокою і вночі, до неї приходили дівчата, яких вона вчила шити, читали вголос,

розмовляли з ними на різні теми. Взимку в будинку господаря, де була школа, О.-О. Дучимінська ознайомлювала дівчат з основами раціонального ведення домашнього господарства, проводила курси жіночого господарства і гігієни [1]. Влітку маленькі діти відвідували сезонні похорони (тобто дитсадки) в селі, які вона організовувала. Тому шкільна та позашкільна виховна діяльність О.-О. Дучимінська з перших кроків у самостійному викладанні стала відома своєю універсальністю, ясністю мети та пошуком власних способів стати більш ефективними.

Переконана в тому, що до всього треба доходити самотужки, досягати нове шляхом самоосвіти, О.-О. Дучимінська ніколи не соромилася питати про те, чого не розуміла чи не знала. Так і своїх вихованців вчила спостережливості і любові до навколишнього світу, живої та неживої природи: «Ми слідкували, – писала народна вчителька, – за дрібними мурашками... їхні дороги, труд, витривалість і вартість часу: все спішиться. А трудолюбива, карна [тобто дисциплінована – авт.] бджілка? Це були мої великі помічниці в науці: як треба жити у світі (обов'язок, праця), як допомагати одні другим, як трудитися і якою силою є єдність і згода. Усі звірятка ходять «божими» дорогами – до чого Бог сотворив, це й виконують...» [1]. Зауважимо, що ці «помічення» дуже нагадують методику навчання школярів педагога-класика О. Сухомлинського, яку він широко практикував у Павлівській середній школі у 1960-х рр. Як відомо, він наголошував, що важливим джерелом розвитку мислення дитини є природа, з пізнання якої починається становлення розуму школяра, його почуттів, знань, поглядів, переконань. В. Сухомлинський навчав дітей у школі «під голубим небом», організовуючи їм подорожі у поле, сад, ліс, до річки. За більш ніж півстоліття до того О.-О. Дучимінська теж використовувала таку методику навчання, запевняючи, що найбільшою її любов'ю були діти і квіти. У слові «дитина» вона вбачала «щось гарного і великого», оскільки – це ж «будучі люди» [8].

Найкращі спомины про перші роки вчителювання О.-О. Дучимінської залишив нашим сучасникам її вихованець, згодом діяч ОУН-УПА Л. Павлишин, із яким майже до смерті ця мужня жінка листувалася, називаючи його своїм «духовним сином» [6, с. 9].

1903 р. офіційна шкільна влада переводить О.-О. Дучимінську на педагогічну роботу у с. Бутини Сокальського повіту на Львівщині, а вже через рік – у с. Лисовичі Долинського повіту на Станіславщині. Наступного року Ольга Василівна виходить заміж за Петра Дучимінського – вчителя шкіл рідного їй Жовківського повіту, і до 1919 р. вони разом учителюють у с. Тяпче Долинського повіту. Тут, як і в Любелі, на місці свого першого «вчення» на прохання селянок Дучимінської організовувала похорони дітей під час літніх колгоспних робіт їхніх батьків, навчала дорослих грамоті восени і взимку, проводила уроки гігієни та домашнього господарства, збирала кошти на навчання обдарованих дітей із бідних селянських сімей, ставала зав. опікунка сиріт, ця праця сестри милосердя для самотніх покинутих принесла їй визнання та популярність серед української громадськості в Галичині.

Але через хворобу горла цей учитель із 30-річним стажем практичної викладацької діяльності був змушений у 1930 році залишити школу, щоб зосередитися на громадській, науковій та літературній роботі.

26 травня 1929 р. О.-О. Дучимінська виступила з рефератом на святі Матері в Косові, текст якого вмістила «Жіноча доля» 1930 р. під назвою «Значіння Свята Матери». Авторка констатувала, що до «всіх великих національних свят, які досі святкував український нарід без різниці переконань, прийшло ще одно, а саме: Свято Матери». При цьому вона вказала на його подвійне значення для народу, який живе в умовах чужої держави: по-перше, воно «причиняється до піднесення ваги й пошани матери людини», по-друге, – є символом «нашого відродження, предтечею «великої будучини», оскільки в його рамках віддається шана не лише неньці, яка народила й виховала дітей, виряджала їх на боротьбу за рідний край, а й "нашій другій неньці – Україні» [9, с. 3–4].

Аналогічні міркування зустрічаємо у статті О.-О. Дучимінської «Матерям у день їхнього свята», в якій найголовнішим і найважчим обов'язком матері вона визначила «будову» української родини як символу «великої спільної всім Будівлі!» – незалежної української держави [10, с. 3–4].

Із зазначеною проблемою тісно пов'язана і тема виховання дітей дошкільного віку, розкрита О.-О. Дучимінською у циклі статей «Жіночої долі»

під назвою «Про виховання» (1930). Окреслюючи головні чинники «викохування» маленьких дітей у сім'ї, вона передусім наголошувала на потребі «пізнання» душі дитини, її вдачі, позитивних «прикмет» і «хиб» (за її словами, це головна «заповідь у вихованню»). По-друге, наголошувала на забезпеченні єдності та цілісності фізичного і духовного розвитку; по-третє, радила якомога швидше починати процес виховання «будучої людини» («з хвилиною, коли... уродилася») [11; 17; 14].

У методиці початкової освіти державні вчителі в першу чергу беруть приклад з батьків, послідовні у своїх словах і вчинках, виконують те, що вони проповідують. Це була «страшна річ», яка негативно вплинула на «ніжну душечку», О.-О. Дучимінська розглядає сімейні чвари та розбіжності. Вона рекомендує з раннього віку розвивати у дітей почуття власної гідності та повагу до оточуючих [4, с. 426].

Аналіз біографії, педагогічної та народно-просвітницької діяльності О.-О. Можна сказати, що Дучимінська народилася з великим даром педагога-вихователя не тільки для дітей, а й для дорослих. Її трактування ролі вчителя було набагато ширшим, ніж того вимагало її сучасне педагогічне мислення. Сьогодні доводиться погодитися з О.-О. Дучимінською, вважає, що вчителі є «завжди і всюди апостолами» і просвітителями народу [15, с. 194]. Об'єктивними потребами сьогодення є також реалізація положень творчої спадщини педагогів з питань родинного виховання дітей, необхідність відновлення статусу жінки-матері як виховательки підростаючого покоління незалежної Української держави.

3.3. Особливості феміністичної думки Ольги Василівни Дучимінської

Ольга Решетилівна-Дучимінська відома як феміністка. Жіночий рух захопив її з першого року вчительської праці. У 1906 р. познайомилася з Наталією Кобринською, яку вважала своєю духовною матір'ю. Кобринській присвятила новелу «Сніг» та низку літературознавчих статей: «Жіночий рух у Західній Україні», «Тернистим шляхом», «Борець за долю жінок», які друкувались у виданнях Варшави 1967, 1968, 1970 рр.

Тривала дружба єднала Дучимінську з Ольгою Кобилянською. Присвятила їй новели «Співачка» (1927), «Сумний Христос» (1927), «Дзвони» (1917), спогад «Мої розмови з Кобилянською» (1937). 1963 року написала спогади «Поранкова душа» [17].

Ольга Дучимінська належала до тієї ж когорти жінок-письменниць, що й Уляна Кравченко, Віра Лебедова (Костянтина Малицька), Ольга Рошкевич, Олена Кисілевська, Ольга Ціпановська. З Кобринською і Малицькою 1912 року започаткувала видання в Коломиї «Жіночої бібліотеки», у якому пропагувалися найкращі зразки світової літератури.

Активна громадська діяльність серед галицького жіноцтва, особливо сільського. В селі вона організувала так звані жіночі курси, на яких навчала жінок читати й писати, вести господарство, лікувати хворих. Цей твір приніс їй визнання та популярність у Галичині 1930-х років.

Після 1939 року Ольга Дучимінська стала одним із організаторів Львівського музею етнографії та художнього промислу. Проводила наукові експедиції, збирала матеріали про духовну і матеріальну культуру бойків і гучу, досліджувала етнографічну діяльність Франко і Колеси.

Кілька разів їздила до Чехії, цікавилася тамтешнім жіночим рухом. Тут вона пише про життя українських жінок. У цей період вона написала велику кількість статей і досліджень про народні звичаї, зібрала відомості про духовну культуру та матеріальну культуру гусульського та бойківського народу, підготувала до друку декілька монографій, але ця робота ще не завершена.

Друкувалася під різними псевдонімами й криптонімами (Барвінок Олег, Лучинська Ольга, Ольга Д., Остапівна Ірма, Поважна, Поважна О., Рута, Рута О., О. Д., О. Д-ка) у різних виданнях: часописи «Бджола», «Дажбог», «Діло», «Жіноча доля», «Жіноча воля», «Літературно-науковий вісник», «Мета», «Народна справа», «Наш світ», «Нова хата», «Новий час», «Нові шляхи», «Рідна школа», «Самостійна думка», «Час», «Шляхи» (до Другої світової війни), журнал «Наша страна» (1939–1941), «Львівські вісті», «Наші дні» (1941–1944), журнал «Радянський Львів», газета «Вільна Україна» (1945–1949).

Будь-яке з цих визначень могло бути підставою для ув'язнення за сталінізму. Ольга Дучимінська (1883-1988) була феміністкою та галицькою

громадською діячкою (усі довоєнні українські організації, включно з Союзом українок, радянська окупаційна влада вважала націоналістичними). Дучимінська була письменницею модерністської доби (таких «експериментаторів» розстрілювали в Радянському Союзі ще в 1937 році) і перекладачем (знання мови вже було достатньою підставою для підозр). Вона дружила зі «старосвітськими батюшками», тобто навіть після легалізації Греко-Католицької Церкви в Україні в 1946 році продовжувала відвідувати родини священників. При цьому коло її знайомих не обмежувалося українцями. Дучимінська дружила з польським письменником Станіславом Вінцензом (автором гуцульського епосу «У висоті») та з єврейськими галицькими письменниками. Подорожуючи міжвоєнною Чехословаччиною, вона зацікавилася чеським жіночим рухом і літературою. На думку НКВД, усі ці обставини лягли на Дучимінську особливо важким тягарем

Однак письменницю арештували не за це, а за приписувану їй участь у вбивстві. Оскільки доказової бази не було, в звинувачувальному вироді головною її провиною виявився націоналізм. Звісно, націоналізм у специфічному, советському, розумінні, де ним могло стати все – участь у жіночому русі, наявність у приватній бібліотеці довоєнних книжок, твори, публіковані в галицькій пресі, приватне листування з особами, які НКВД, а згодом КГБ, визнано націоналістами (до справи Дучимінської долучили листи від Івана Огієнка, міністра освіти УНР в 1918 році, з 1944 року митрополита Української Автокефальної Православної Церкви; Олени Кисілевської, співзасновниці Союзу українок та сенаторки у парламенті Другої Речі Посполитої; Софії Русової, діячки жіночого руху, в 1918 році - членкині Центральної Ради УНР).

У першій половині XX століття Ольга Дучимінська була досить відомою в літературному світі – вона співпрацювала з на покоління старшими за неї Іваном Франком і Ольгою Кобилянською, а також на покоління молодшим за неї Іваном Дучимінською всі друзі. Знають її і етнографи. Член наукового товариства імені Шевченка. Її єднала дружба з засновницями українського жіночого руху Оленою Кисілевською, Наталією Кобринською та Софією Русовою. Вона була письменницею, дослідницею народного побуту,

редактором, видатним діячем жіночого руху першої половини 20-го століття, а також дружиною сотника з Джорджинського університету, який після невдалої визвольної боротьби зрештою поїхав в еміграцію до Чехословаччини.

Дучимінська прожила понад сто років і могла б багато розповісти про свій час і своє життя, якби не замкнутість і страх оточуючих, які радянська система засуджувала. Як і більшість галицьких письменників, вона залишається маргінальною постаттю в історії української літератури і єдиним предметом вивчення історії української літератури. Ця подвійна маргіналізація – через сталінські репресії та ставлення до історії західного краю – частково пояснює творчу спадщину Дучимінської, особливо долю роману «Еті».

Після закінчення в 1902 р. учительської семінарії в Перемишлі Духмінська наступні тридцять років викладала в різних регіонах Галичини. Вона часто змінювала місце роботи, що, безумовно, мало свої переваги – розширювалося коло друзів і літературні теми. Після виходу на пенсію в 1930 році Духмінська працювала редактором журналу «Жіноча доля». Громадська робота стала частиною сутності героїні, чим сучасні дослідники пояснюють порівняно невелику кількість публікацій, які вона зробила за життя. Іншою причиною відсутності публікацій, як мені здається, є умовність її письма, яка здавалася непривабливою для прихильників міжвоєнного авангарду.

Поезія та проза Ольги Дучимінської залишаються в руслі раннього модернізму, а тому належать до естетичної сфери кінця XIX ст. Йому притаманний психологізм, певною мірою – імпресіонізм (малюнок Івана Труша, а не оповідання Михайла Коцюбинського). Героями її творів часто стають жінки, які порушують норми патріархального суспільства, не готового до викликів сучасності. Таким чином, з одного боку – традиційність письма, а з іншого – відхід від традиційних інтерпретацій «жіночих предметів» породжує питання про соціальні норми, які часто ставляться до жінок і чоловіків нерівно, згідно з якими Норми, що виключають жінок від суспільства з причин, відмінних від підлеглого статусу.

Про життя Ольги Дучимінської під час Другої світової війни маємо лише скупи інформації. Набагато більше можна було б дізнатися з її листування та повісті «Голос совісті», але всі її рукописи МГБ конфіскувало під час арешту

1949 року, і після закінчення процесу в 1951 році знищило. Письменниця проживала під час війни аж до 1949 року в центрі Львова, на вулиці Верхратського, 10. Відомо, що письменниця з 1940 до червня 1941 року працювала в Етнографічному музеї у Львові. У Спілку радянських письменників України не вступила, від офіціозу трималася здалеку. Так само поводитися і під час німецької окупації - ніде не працювала, залишалась на утриманні дочки Оксани, агронома. До Львівського культурно-мистецького клубу (створеного у липні 1941 року) не належала. Не виступила навіть на вечорі пам'яті улюбленої подруги та наставниці Ольги Кобилянської, організованому у квітні 1942 року.

Замість Дучимінської доповідь на цьому вечорі робила молоденька Віра Іларіонівна Свенціцька. Але для пізнішого звинувачення Дучимінської в українському націоналізмі, який в ССРСР ототожнювали з «пособництвом фашизму», досить було того, що під час обшуку на квартирі було вилучено кілька чисел журналу «Наші дні» та газети «Львівські вісті», що видавалися за німецької окупації. Осінню 1944 року, після звільнення міста від німців, у двокімнатній квартирі Ольги Дучимінської знайшла прихисток Ірина Вільде із двома маленькими дітьми (її чоловіка нацисти розстріляли наприкінці 1943 року). Письменниці були знайомі ще з тих часів, коли Дучимінська працювала в коломийському журналі «Жіноча доля», де саме ставила свої перші кроки молода Вільде – Дарина Полотнюк. Згодом Вільде перебралася на іншу квартиру, але далі підтримувала з Дучимінською близькі взаємини. На прохання молодшої подруги Ольга Дучимінська звернулася до знайомого священника, Дениса Лукашевича, щоб повінчав Вільде з Іваном Дроб'язком. Вільде на той час була вже депутатом Верховної Ради УРСР, а її чоловік - членом КП(б)У. Після арешту Дучимінської, свідчення заляканої цим «компроматом» Вільде стали ще одним цвяхом до вироку 25-річного ув'язнення для Дучимінської.

Таким чином, О. Дучимінська була невтомною трудівницею в громадській сфері, на ниві української культури та освіти. Вона володіла шістьма мовами, що дозволило їй активно займатися перекладами та педагогічною діяльністю. Завдяки її ініціативам, у Галичині поширювалися

жіночі курси, де навчали грамоти, ведення домашнього господарства та догляду за хворими. О. Дучимінська публікувалася в періодичних виданнях, порушуючи важливі питання націоналізму, жіночого руху та освіти. Її твори та публіцистика стали рушійною силою у формуванні української національної свідомості та становленні жіночого руху. Вона залишила яскравий слід в історії як активний педагог, громадська діячка, засновниця культурних та освітніх

РОЗДІЛ 4. ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ ДУЧИМІНСЬКОЇ ДЛЯ СУЧАСНИКІВ

4.1. Виховання патріотизму та національної свідомості за творами О. Дучимінської в освітньому процесі

На даний час питання пошуку найбільш ефективних методів навчання є актуальним, оскільки мінливі реалії сучасної освіти та методи навчання персоналізують навчальний процес і спрямовані на виявлення та розвиток творчого потенціалу людей із самостійним інтересом до навчання. Сучасні вчителі користуються можливістю культурної інтеграції, вбирають зарубіжний досвід і поєднують його з вітчизняною системою навчання та власними ідеями, щоб розробити найефективніші методи впливу на емоції та вольові сфери учнів.

Проголошення України незалежною державою створило передумови для відродження українського духу та вирішило завдання національного виховання, головним чином духовного розвитку особистості, формування у дітей та підлітків високоморальних якостей, патріотизму та гуманізму. Враховуючи розвиток суспільно-політичної ситуації в Україні, все більшого значення набуває виховання у підростаючого покоління патріотизму, відданості справі сильної нації, активної громадянської позиції тощо.

Тому школа має бути осередком становлення кожної дитини як громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати національну безпеку, сприяти єдності українського народу. і встановити громадянський мир і соціальну злагоду.

Доля України залежить від людей, які сьогодні сидять за партами, від національної свідомості її громадян. Тому виховання національного патріотизму має займати домінуюче місце у виховному процесі. Хорошим підґрунтям для цієї роботи є курси української мови та літератури.

У процесі роботи вчителі шукають шляхи і методи глибокого засвоєння матеріалу курсу та формування в учнів високої національної свідомості, наголошуючи на використанні краєзнавчого матеріалу як невід'ємної частини національного виховання початкової та учні середньої школи. Як відомо,

патріотизм починається з любові до батьківського дому, до колискових пісень, які співала мама, до своєї родини, до рідної мови та її народних пісень. Це поняття «маленький будинок». Лише згодом я зрозумів, що я громадянин України, великої країни, яка пишається своїм славним минулим, усвідомлює потребу вчитися і працювати заради майбутнього України. Найважливішим завданням учителя є виховання у школярів почуття національної гідності, гордості за свій край, народ, Батьківщину, усвідомлення себе представниками нації, носіями незалежності та національного статусу.

Виховання патріотизму є невід'ємною частиною національного світогляду, поведінки та ставлення людини до Батьківщини, інших держав, народу. Вірність Україні є неодмінною ознакою національно свідомого громадянина [44]. Так, патріотизм є однією з основних цінностей у всі періоди історичного розвитку людського суспільства. Передумова формування патріотизму з'явилася в первісному суспільстві і була пов'язана з прив'язаністю до сім'ї, роду, племені, землі, повагою до сімейних богів і предків [32].

Досліджуючи особливості виховання особливості виховання патріотизму та національної свідомості за творами О. Дучимінської в освітньому процесі, звернемо також увагу на сутність національної свідомості. Як відомо, національна свідомість включає запозичені й засвоєні масами та елітами теоретичні, щоденні ідеї, настанови, прагнення, культурні надбання, які становлять духовний світ нації. Національна свідомість також має постійні конструктивні параметри. Їхня функція полягає в тому, щоб об'єднати основні вираження раціональності та ірраціональності: національний характер, національні мрії, національні концепції тощо.

Національно-політична свідомість громадян України в цілому характеризується рисами, які в науковій літературі асоціюються з явищем «маніхейства», тобто будь-яке явище в політичному житті пояснюється з точки зору вузького забарвлення. Колірна палітра - чорний або білий [43].

За сучасних умов, коли український народ вступає в нову добу історичного розвитку, потребам відродження України найбільше відповідає національна освіта. Вона сприяє формуванню духовного світу особистості, національної психології, національного мислення, національного характеру і темпераменту, національної моральної етики, національної естетики,

національної правосвідомості, національної свідомості і самосвідомості та інших основних складових. Тому формування національної свідомості кожної людини тісно пов'язане з формуванням інших соціальних якостей особистості, а формування інших соціальних якостей особистості є результатом національного виховання. Це система, створена століттями самими людьми. Система поглядів, вірувань, думок, ідеалів, традицій, звичаїв, покликана формувати світогляд і загальну орієнтацію молоді, передавати їй національний досвід і надбання попередніх поколінь [44].

Через національне виховання повною мірою розкривається природа молоді, формується національне мислення, психологія, національний характер і світогляд. У сучасних економічних, політичних і соціальних умовах розвитку українського суспільства насамперед необхідно розробити педагогічну основу виховання як потужного засобу інтеграції особистості в систему суспільних відносин, що ґрунтується на таких принципах: рівноправності, відповідальності, людяності, чесності, віротерпимості, працьовитості та почуття власної гідності. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості, розвиток її творчості, розумових і фізичних здібностей, виховання у громадян здатності до свідомого суспільного вибору.

Для успішного досягнення поставлених цілей необхідно переглянути історію української школи, особливості минулого національної освіти, переосмислити і творчо використати багатий досвід української системи освіти. Починаючи від усної народної творчості (вивчення прислів'їв, віршів, казок), що уособлює національний дух, і закінчуючи високохудожніми творами класичних авторів, література є одним із засобів виховання учнів.

Надзвичайно ефективним засобом виховання патріотизму в учнів є українська літературна творчість. Лише за наявності в учителів цілісної робочої системи формування виховання патріотизму в учнів початкових класів у процесі вивчення поезії, прози, драматургії, роману можна досягти значних результатів. Система роботи з курсів української літератури передбачає виховання любові до Батьківщини, рідного слова, любові до історії та культури, національної самосвідомості.

Основою національного виховання в курсах української літератури в молодшій і старшій школі є правдиве мовлення про народ і його споконвічне

прагнення здобути Українську державу. Важливо спрямувати творчі зусилля людей на підвищення рівня освіти в Україні. Національне виховання має базуватися на проблемному текстологічному вивченні. Щоб художні твори посіли належне місце у формуванні патріотичних настроїв, моделюйте на уроках літератури ситуації, які сприятимуть усвідомленню школярами суспільно-політичних явищ, зображених у творах авторів.

Формувати патріотичну свідомість учнів на уроках літератури та розглядати питання громадянського змісту. Особливої уваги заслуговує історія розвитку шкільництва та освітянської думки на західноукраїнських землях кінця XIX – початку XX ст. Саме в цей період стало можливим розробити теоретичні основи національного виховання та впровадити його основні положення у виховну практику української молоді.

Період кінця XIX – початку XX століття в історії Західної України позначений складними суспільно-політичними та економічними умовами. Однак саме у цей період пошук нових змісту освіти, новітніх методів, форм і засобів виховання, закладалися основи національно-патріотичного, громадянського виховання української молоді. Одним із важливих чинників національного виховання молоді завжди була художня література, особливо національно марковані тексти, якими є літературні твори жінок-педагогів. Усвідомлюючи важливість рідного слова у процесі виховання дітей, К. Малицька, Уляна Кравченко, Є. Ярошинська, О. Дучимінська, К. Гриневичева, Марійка Підгірянка, О. Цегельська створювали прекрасні літературні твори, в яких через яскраві художні образи доносили до маленьких читачів ідеї любові до рідного краю, добра і милосердя у ставленні до людей старшого віку, батьків і однолітків, національної гідності, мужності і самопожертви [1].

Так, серед літераторів, які ще не поціновані в тій мірі, на яку заслуговують, особливе місце займає Ольга Дучимінська – українська письменниця, літературний критик, перекладачка, журналістка, народна вчителька, культурно-освітня діячка, одна з активних організаторок жіночого руху в Галичині, дослідниця фольклорно-етнографічних і мистецьких пам'яток Гуцульщини і Бойківщини, сучасниця і знайома Івана Франка, щира приятелька Ольги Кобилянської, Наталії Кобринської, Олени Кисілевської, Олени

Кульчицької, Іванни Блажкевич, Богдана Лепкого, Олександра Олеса, Михайла Яцківа, Дениса Лукіяновича, Олекси Новаківського, Івана Огієнка, Софії Русової, Ірини Вільде, Наталени Королеви, Станіслава Вінценза, Єжи Єнджеевича і багатьох інших діячів української та зарубіжної культур.

Навіть така стисла інформація, що зазначена вище, свідчить про необхідність вивчення життя і творчості Ольги Дучимінської, ім'я якої мало відоме широкій громадськості і в нас, і за кордоном. Вивчення життя і творчості О. Дучимінської зумовлене об'єктивними потребами національного відродження, в якому література посідає чільне місце, а у вирі літературного життя письменниця з своєрідним талантом перебувала понад 75 років.

З казок, оповідань, повістей письменниць дізнаємося про такі родинні цінності, якими традиційно славилися жителі західноукраїнських земель, як спільність духовних інтересів, гармонія стосунків представників різних поколінь, піклування про батьків і старших у сім'ї, пошана до предків, сімейна злагода, дотримання народних традицій, віра в Бога, яка допомагала вистояти в непростих життєвих обставинах війни, вимушеного переселення на чужину. Літературні твори авторок є важливим фактором збереження народних традицій, збагачення ними сучасного молодого покоління, що набуває важливого значення в умовах розвитку громадянського суспільства в Україні.

Надзвичайно вагомим засобом патріотичного виховання письменниці вважали споглядання дітьми природи, вирішення навчальних і виховних завдань на основі спостережень за природними явищами.

В автобіографічній повісті «Весняні дні» письменниця і педагог Ольга Дучимінська писала: «Я дуже любила природу, Оточення природи я цінила вище від усяких салонів, роблених людською рукою. Ніякі шовки, ні оксамити не могли мені заступити килимів моху або цвітучих лугів».

Педагог розуміла важливість спостережень за явищами природи у навчанні та вихованні дітей, тому прочитала з дітьми на ганку вірш із книжки «Ластівки», щоб побачити, як пташки будують гнізда, та вірш про метеликів, спів вітає бджіл. Ольга Дучимінська вчила дітей любити всіх тварин, спостерігати за мурахами, розвивала їхню витривалість, працьовитість, разом з учнями розбили біля школи клумби. Разом вони копали грядку і сіяли насіння,

потім дивилися, як рослини проростають, прополювали бур'яни і тихо співали. Зазвичай це був гімн весні:

«Прийди, весно, прийди, свята,
Природо красна, встань!
Ой, жде тебе сумна земля,
Прийди, прийди, поглянь!..» [9, с. 182].

Приятелями дітей були всі сусідські коти, яким у школі смакували навіть шматки чорного хліба, на які вдома вони й не дивилися. «Попоївши, котики чесалися своїми довгими язичками і милися та «молилися»... Чи ж це не був живий приклад для дітей?» [9, с. 182].

Героїчним образам літературних творів учительок властиві такі якості, як громадянськість, патріотизм, захоплення інтересами народу, самопожертва, співчуття знедоленим верствам населення, любов до ближнього. Зразки гуманного ставлення до сиріт, калік, немічних знаходимо у творах Ольги Дучимінської («Весняні дні»), Уляни Кравченко («Спогади учительки»), Костянтини Малицької («Урятувала»). Ольга Дучимінська, згадуючи свій час учительства, розповідає про свої стосунки з самотньою старенькою, яка опікувалася дітьми в домі, де жив автор. Бабуся щиро любила молоду вчительку, опікувалася нею, давала поради, «виручала», коли думала, що школярі втомлюють вчительку. Ольга Дучимінська висловила співчуття людині, яка осиротіла на пізніх літах і прожила останні роки у чужих людей.

Перечитування літератури вчительок переконало, що традиційні вірування, засновані на морально-релігійному світогляді, були і залишаються важливою складовою суспільного життя українців, адже релігія виявилася незрівнянною і незмінною основою. Духовне життя більшості людей протягом тисячоліть; в релігії люди знайшли універсальну систему захисту від негативних впливів дня; в релігії можна знайти справжню свободу самовизначення та самоствердження в житті.

О. Дучимінська – символіст, у її творах відкритий заклик до критеріїв Любові, Правди і Краси, як справжніх проявів аристократизму духу, хоча символістом у повному розумінні цього слова її назвати не можна. Вона була багатолітньою приятелькою М. Яцківа, який стояв набагато ближче до символізму. Символізм О. Дучимінської спирався на символіку українського

фольклору, що було притаманним не лише М. Яцківу, але і Н. Кобринській, і О. Кобилянській, і В. Пачовському. Водночас її твори відзначаються античною, а ще більше біблійною символікою.

Тому вивчення і творче застосування прогресивних ідей національного виховання, висловлених видатними діячами громадської та культурної освіти минулого, сприятиме перетворенню сучасної школи на національну, здатну виховати українських патріотів і спроможну захистити Україну. Її незалежність примножила духовні та історико-культурні надбання українського народу, адже для розвитку української нації першорядне значення має виховання у молоді любові до України як найбільшої цінності життя.

Українська педагогіка багата на імена літераторів, які зробили помітний внесок у розвиток теорії та практики національної освіти. Зокрема, «сіячем» знань на теренах Східної Галичини у першій третині ХХ ст. була Ольга-Олександра Дучимінська – народна вчителька, українська письменниця, літературний критик, етнограф, перекладач, дослідниця фольклорно-етнографічних і мистецьких пам'яток Гуцульщини та Бойківщини, сучасниця і знайома І. Франка, приятелька І. Блажкевич, Є. Єнджеєвича, О. Кобилянської, Н. Кобринської, Б. Лепкого, О. Олеса, С. Русової та інших діячів української і зарубіжної культур. Вивченню життєвого і творчого шляху О.-О. Дучимінської присвятили свої праці українські дослідники П. Арсенич, Р. Горак, В. Качкан, В. Пахомов, В. Смирнов та інші. Так, завдяки Р. Гораку українська громадськість дізналася про О.-О. Дучимінську як про відомого просвітнього діяча, одну з організаторок українського жіночого руху у Східній Галичині. Власними зусиллями він виявив у численних періодичних виданнях оповідання, новели письменниці і за підтримки її онука Івана Мигули видав 1992 р. книжку «Сумний Христос». Тоді ж Р. Горак на основі зібраного ним матеріалу організував виставку у Львівському літературно-меморіальному музеї імені Івана Франка [8, с. 100].

О. Дучимінська розробляла питання формування національної свідомості, виховання підростаючого покоління, суть яких зводиться до узагальнюючої формули з статті «Про виховання»: «Кермуймося у вихованню ось такими чинниками: любов, примір, праця, добре товариство і книжка».

Літературні та суспільно-громадські погляди О. Дучимінської, виражені у її численних статтях і епістолярії, свідчать, що вони відбивали настрої і думки української інтелігенції, що письменниця найбільше переймалася проблемами української літератури, феміністичного руху, національного виховання, збереження українських мистецьких скарбів. Літературна, публіцистична і епістолярна спадщина, громадсько-суспільна діяльність О. Дучимінської дають підстави стверджувати, що вона повинна зайняти в українській літературі належне їй місце.

У підсумку підкреслимо, що одним із найважливіших педагогічних завдань, передбачених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, поваги до родини, національних традицій і звичаїв, національної мови, регіональних мов меншин і рідних мов, національних цінностей українського народу та цінності інших націй і народів, їхнє свідоме ставлення до себе, свого оточення та оточення [26].

Відповідно до концепції дошкільної освіти передбачається розвивати у дітей національну культуру, яка є внеском у загальні надбання людства, такі як демократія, гуманізм, совість, честь, гідність, громадянство тощо; основі історії, у своїх серцях Формують патріотизм та інтернаціоналізм. Поточні події, жорстока пропаганда, насильство в ЗМІ, соціально-економічні проблеми негативно впливають на моральні цінності підростаючого покоління. Тому питання виховання патріотизму є особливо актуальним.

Для патріотичного виховання дітей дошкільного віку дуже важливо правильно визначити вік, в якому можуть активно формуватися патріотичні емоції дітей. Найбільш сприятливим періодом для початку систематичного виховання патріотизму є середина дошкільного віку, коли діти особливо активно цікавляться суспільством і суспільними явищами [45].

Історично в українських школах, гімназіях приділялась значна увага національно-патріотичному вихованню підростаючого покоління на всіх етапах навчання. Саме національно-патріотичне виховання забезпечує всебічний розвиток особистості, розвиток здібностей та обдарувань дитини, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності, культури, виховання громадянина України, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України.

Метою виховання національного патріотизму є формування у підростаючого покоління високого патріотизму, виховання у нього любові до рідного міста, Батьківщини, виховання шанобливого ставлення до трудящих, захисника Батьківщини, національного символу, національної традиції та національного свята тощо.

4.2. Позашкільна робота з аналізом життєвого шляху і культурно-громадської діяльності Дучимінської

У контексті становлення України як демократичної та правової країни місія школи полягає у вихованні громадянина, найвищою чеснотою якого є любов до Батьківщини та її народу, сприяння утвердженню демократичних цінностей, забезпечення формування моральної та правової культури серед громадян. українська молодь.

Становлення загальноосвітньої школи як основної ланки системи безперервної освіти висунуло нові вимоги до універсальності та системності знань. Важливе не запам'ятовування конкретної інформації, а розуміння загальних правил, виховання в учнів уміння вводити нові знання в наявну систему знань, формування вміння розвивати рівні пізнавальної діяльності. Їх безкоштовне практичне застосування.

Реалізація поставлених вище завдань вимагає від студентів значного розширення сфери їхньої навчальної діяльності, урізноманітнення її видів, зміни її характеру, що робить їх більш творчими та самостійними, що перестають бути підвладними дріб'язковій опіці викладачів. Тому в шкільну практику все частіше входять лекції, семінари, навчальні практики, комплексні заняття, навчальні ігри тощо. Усі ці курси передбачають розширення змісту та зміну характеру навчально-пізнавальної діяльності школярів. Їх найважливішою особливістю є те, що вони виходять за межі шкільної ситуації та намагаються ввести учнів у сферу соціальних і виробничих відносин, розвиваючи не лише базові знання учнів, але й навички соціальної поведінки. Існують також спеціалізовані курси, спрямовані на формування загальнонавчальних умінь і, зокрема, навичок організації навчальної діяльності, оскільки розвиток цих умінь у курсах окремих предметів під час вивчення

навчального матеріалу не дає бажаних результатів. Засвоєння цих знань через спеціалізовані міждисциплінарні курси, а потім реалізація практичних дій у процесі навчання кожного навчального предмету через зручно підібрану систему завдань дозволяє уникнути дублювання роботи педагогічного колективу та підвищити ефективність роботи [41].

У сучасних умовах сучасній українській школі необхідно терміново розпочати формування принципово іншої функціональної моделі діяльності, заснованої на принципі доброчесності, якщо вона дійсно хоче забезпечити нову якість освіти підростаючого покоління. виховувати. Останнє означає, що вперше в українських школах загальна середня освіта дітей та позашкільна освіта стають рівноправними та взаємодоповнюючими складовими, створюючи необхідний єдиний освітній простір для всебічного особистісного розвитку кожної дитини.

Модернізація системи освіти України передбачає об'єднання загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів місцевого та регіонального рівнів в єдиний освітній простір, кожен заклад унікальний за своїми цілями, змістом, методами та прийомами діяльності.

Ще однією причиною необхідності інтеграції обох видів виховання є катастрофічне зростання різноманітних форм асоціальної поведінки в середовищі дітей, підлітків та молоді протягом останніх років на тлі явища соціальної кризи в Україні. Необхідно терміново зменшити напругу, нетерпимість та агресію у дітей та підлітків.

Для цього насамперед необхідно посилити виховний вплив на дітей, активізувати їх залучення до суспільно корисної праці. За своєю оригінальністю позастудійне навчання органічно поєднує різноманітні змістовні організації дозвілля (відпочинок, розваги, свята, творчість) з різноманітними формами навчальної діяльності, тим самим зменшуючи простір для девіантної поведінки та вирішуючи проблеми працевлаштування дітей.

Так, відповідно до «Концепції громадянської освіти в Україні» «Метою громадянської освіти є створення умов для формування особистості громадянина України, яка характеризується демократичною громадянською культурою, усвідомленням ліберальних цінностей, гуманності та моральності». уміння брати участь у громадському житті» [27].

Доцільно підкреслити, що стан громадянського виховання дітей і молоді поки що залишається не на належному рівні. У значної кількості молодих людей, на думку Л. Пічуркіної-Шумейко «характерною ознакою життєсприйняття став нігілізм: притуплення громадянських почуттів, відсутність ідеалів, неприйняття громадських норм і цінностей, не патріотичність» [39, с. 33].

Громадянська освіта для учнів молодших класів є особливо важливою, оскільки цей віковий період є найбільш чутливим періодом становлення особистості, і діти особливо чутливі до впливу сім'ї, школи та суспільства. Безсумнівно, провідна роль у розвитку таких якостей особистості, як патріотизм, активна громадянська позиція, здатність жити в сучасному суспільстві, зберігати особисту ідентичність, бути частиною суспільства, належить педагогам. Ось чому так важливо розвивати громадянську позицію майбутніх учителів початкових класів [34].

Громадянська освіта для учнів молодших класів є особливо важливою, оскільки цей віковий період є найбільш чутливим періодом становлення особистості, і діти особливо чутливі до впливу сім'ї, школи та суспільства. Безсумнівно, провідна роль у розвитку таких якостей особистості, як патріотизм, активна громадянська позиція, здатність жити в сучасному суспільстві, зберігати особисту ідентичність, бути частиною суспільства, належить педагогам. Ось чому так важливо розвивати громадянську позицію майбутніх учителів початкових класів. Так, життям, досвідом і практикою доведено, що позашкільні навчальні заклади відіграють пріоритетну роль у вихованні та розвитку талантів і творчих особистостей дітей.

Важливу роль у навчанні, розширенні та поглибленні знань, розвитку інноваційних здібностей учнів відіграє спеціально організована виховна робота в позаурочний час. Така робота називається позакласною роботою. Позакласна робота – це різноманітна освітня і виховна робота, організована вчителями школи в позаурочний час з метою задоволення інтересів і потреб дітей.

Мета такої діяльності цілком підпорядкована загальній місії навчального закладу щодо навчання та виховання учнів. У процесі позакласної мовно-літературної роботи реалізуються такі важливі завдання:

- поглиблювати патріотичні почуття, виховувати любов до рідної мови та її історії, збагачувати найтонші засоби вираження думок і почуттів, милозвучність і красу рідної мови, формувати працьовитість, наполегливість, самостійність, творчість, ініціативу, кмітливість;

- розширювати та поглиблювати знання, набуті в курсі, використовуючи позакласний матеріал та виявляючи цікаві та складні факти, пов'язані з темами, визначеними в курсі;

- розвивати та закріплювати навички аналізу, синтезу, класифікації та систематизації окремих фактів, тим самим розвиваючи критичне мислення та відчуття слова;

- виховувати вміння усного і писемного мовлення, вміння правильно, точно і яскраво висловлювати думку, звертати увагу на багатство, чистоту і красу мовлення;

- зростання інтересу до української мови та літератури як навчальних предметів, формування бажання їх вивчати;

- розвивати особистісні творчі здібності окремих школярів і розвивати навички для важкого вивчення мови та літератури;

- формувати в учнів початкових класів читацьку культуру, розвивати їх естетичний смак, закріплювати громадянські та моральні погляди молодших школярів на романи [40].

Однією з головних передумов успішного проведення позакласної роботи з предмета є збудження і постійна підтримка в учнів глибокого інтелектуального інтересу до мови та літератури. Зацікавленість позакласною роботою з мови розвивається різними шляхами.

Завдання позакласної – закріпити, збагатити та поглибити знання, набуті в процесі навчання, та застосувати їх на практиці, розширити загальноосвітній кругозір учнів, сформувати науковий світогляд, розвивати навички та вміння самоосвіти; формувати розуміння науки, інтереси до різних галузей, таких як техніка, мистецтво, спорт тощо, виявляти та розвивати особистісні творчі здібності та нахили; за різними освітніми напрямками [35].

Позакласна і позашкільна робота будується на виховних принципах, про які йшлося раніше, але має і свої специфічні принципи:

- добровільність участі – допомагає вибрати курси відповідно до їхніх інтересів. У цьому випадку вчителі повинні ретельно продумувати зміст занять і використовувати для підвищення інтересу учнів нові факти, нові форми, нові методи, яких учні ще не знають;

- соціальна спрямованість діяльності учнів - цей принцип вимагає, щоб зміст роботи товариств, клубів та інших форм діяльності відповідав потребам національного розвитку України, відображав досягнення сучасної науки, техніки, культури і мистецтва;

- розвивати ініціативу та самодіяльність учнів. У позакласній та позашкільній роботі слід враховувати побажання та пропозиції учнів початкової школи, щоб кожен з них міг займатися справою, яка йому цікава;

- розвивати у дітей кмітливість, уміння, юнацьку та художню творчість. На уроці перед учнями повинні ставитися дослідницькі завдання: створення нового обладнання, удосконалення наявного обладнання, приділяючи особливу увагу творчим методам роботи тощо;

- зв'язки з виховною роботою. Позакласна робота та позашкільна робота повинні бути логічним продовженням виховної роботи, яка проводиться на уроці. Так, фізичні знання можна поглибити й розширити під час кривавої ночі, а літературні – під час обговорення фільмів чи вистав за літературними творами, доцільно також використовувати формат гри, цікавість, емоції. Реалізація цього принципу вимагає широкого використання навчальних ігор, комп'ютерних ігор, цікавих експериментальних демонстрацій тощо. Навчально-організаційні форми поділяються на маси, групи (гуртки) та індивідуальні.

Громадські форми виховної роботи – конференції, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, різноманітні тематичні тижні, зустрічі з відомими людьми, огляди, конкурси, олімпіади, тури, фестивалі, виставки плакатів тощо.

Групові форми виховної роботи: до таких форм відносяться політінформації, години класного керівника, гуртки художньої самодіяльності, робота в газетах, радіо- і телепередачі, екскурсії, походи тощо.

Індивідуальні форми виховної роботи. Необхідний індивідуальний підхід, тому що будь-який вплив на дитину буде заломлюватися її індивідуальними

особливостями, її «внутрішніми умовами». Необхідною умовою успіху в індивідуальній роботі є вивчення особистісних особливостей учня.

В особистісно-виховній роботі термін виховний вплив розуміється і визначається так: він розрахований на отримання бажаних результатів негайно, або це результат тривалого впливу на особистість. У деяких випадках вони негайно реагують на поведінку, тоді як в інших випадках вони детально аналізують поведінку, перш ніж вирішити, які виховні заходи вжити.

Організація позакласного навчального процесу передбачає:

1. Налагодження розгалуженої системи творчого самовираження дітей є найбільшою умовою цілеспрямованого розвитку їхніх творчих здібностей. Це передбачає, головним чином, усунення різноманітних обмежень і перешкод, які обмежують інтелектуальну ініціативу і творчий саморозвиток дітей. Експрес. Такий процес навчання суперечить природній бідності інтелектуального та емоційного життя. Навпаки, для нього характерне багатство вражень, фантазій власних дітей, наявність таких питань, на які прагнуть знайти відповідь самі діти, які під керівництвом педагогів-позакласників невтомно шукають і шукають. У такому процесі навчання репродуктивна діяльність дітей повинна містити елементи творчості.

2. У процесі позашкільної роботи педагоги не навчають за методикою, а створюють умови для повноцінного вияву та саморозвитку внутрішніх сил і здібностей дітей різними методами, що базуються на емоціях і внутрішніх станах дітей. Звільни свій розум.

3. Це процес, у якому діяльність педагогів і дітей органічно поєднується в єдиному активному пізнавальному процесі на умовах співробітництва та духовної взаємодії.

4. На думку Амонашвілі, основою цілісності навчального процесу є життя дитини, яка різноманітно розвивається відповідно до формування всіх її життєвих сил. Здійснення такого процесу означає «звернення до природно сформованих схильностей дитини, залучення до інтенсивної, майже передчасної діяльності, тонке звернення до потреб розвитку дитини, її волі та бажання рости. Це буде навчальний процес для дитини. персоналізований і людський підхід, саме тут може народитися спільна діяльність викладачів і студентів» [29].

5. Характерною рисою позашкільного педагогічного процесу є вільний вибір, гнучкість і доступність для дітей, що дозволяє змінювати параметри темпу, кількості та предметного змісту освітньої програми, вільно визначаючи темп навчання з урахуванням мета дати дитині можливість розумно витратити свій час. Все життя, працюючи на вулиці на певних видах робіт тощо.

6. Ідеальний позашкільний педагогічний процес майже непомітний для дітей.

Отже, з урахуванням сучасних теорій і методик основними завданнями педагогів позашкільних закладів мають бути такі:

- професійно думати про майбутнє, постійно прогресувати та досягати вершин професійної майстерності;
- допомогти учням підготуватися до того, щоб стати успішними людьми 21 століття;
- заохочувати, надихати та мотивувати дітей брати участь у творчій діяльності та співпрацювати з ними відповідно до принципу «менше цькування, більше заохочення»;
- надавайте свої поради дітям чітко та зрозуміло, щоб усі могли їх легко зрозуміти;
- формування творчих дитячих об'єднань та спільнот у позашкільних закладах, дотримуючись принципів мудрого авторитету колективу В.Сухомлинського;
- пробуджувати у дітей впевненість у власних силах і здібностях, всебічно розвивати їх творчу індивідуальність і особистісний статус.

Тому основними характеристиками позашкільної освіти і виховання є те, що воно ґрунтується на співтворчості педагогів і дітей, на їх дружбі та духовній спільноті, на визнанні самоцінності дітей, на взаємоповазі та на основі поваги. Взаємний успіх і результат творчої співпраці – взаємна вигода. Унікальність впливу дозволяє на розвиток особистості полягає в тому, що тут дитина не відтворює вивчене, не працює заради оцінки. Завдяки своїй унікальності та неповторності воно разом з учителем розвиває набуті знання та соціальний досвід, доповнюючи та вдосконалюючи його. Це закон творчої діяльності, який нівелює функціональні підходи до дітей, однобічність, фрагментарність,

інтелектуальне перевантаження і примус. На думку І.Беха, людина – це сукупність, яка протистоїть будь-якому насиллю [33].

На думку позашкільної педагогіки, співтворчість може будуватися лише поза школою на основі особистої духовної єдності, товаришування, потягу дитини до творчості, заглиблення в складнощі науки і практики, потрапляння в складні ситуації. Любить працю і користується обов'язком і правом самостійно мислити, розпізнавати і втілювати ідеї кожної дитини (розвиток і винахідництво дитини є важливими складовими позакласного навчання).

В підсумку зазначимо, що важливу роль у вирішенні завдань виховання, навчання та розвитку учнів відіграє позакласна робота. Вони характеризуються високою пізнавальною активністю і самостійністю учнів/першокласників, поглибленим і різнобічним вивченням природи життя з урахуванням інтересів і нахилів дитини.

Позакласна робота – це форма позакласної добровільної діяльності учнів, яка організовується під керівництвом учителів з метою заохочення і вияву пізнавальних інтересів і творчих здібностей учнів, розширення і доповнення шкільної програми.

Специфіка позакласної виховної роботи проявляється на рівні наступних завдань:

1. Формування у дитини позитивної Я-концепції, яка характеризується трьома факторами: а) впевненістю у доброзичливому ставленні до неї інших дітей; б) переконаністю в успішному оволодінні нею тим чи іншим видам діяльності; в) почуттям особистої значущості. Позитивна Я-концепція характеризує позитивне ставлення дитини до самої себе і об'єктивність її самооцінки.

2. Формування у дітей навичок співпраці, колективної взаємодії. Повністю позитивна Я-концепція формується тільки в колективній взаємодії.

3. Формування у дітей потреби у продуктивній діяльності через безпосереднє знайомство з різними видами діяльності.

4. Формування морального емоційного, вольового компонентів світогляду дітей.

5. Розвиток пізнавального інтересу [37].

Модернізація системи освіти України передбачає об'єднання загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів в єдиний освітній простір, кожен заклад унікальний за своїми цілями, змістом, методами та формою діяльності.

У вихованні учнів, розширенні й поглибленні їхніх знань, розвиткові творчих здібностей важлива роль належить спеціально організованій виховній роботі у позанавчальний час, яку називають позакласною та позашкільною.

Однією з найважливіших переваг інтеграції позашкільної освіти та загальної середньої освіти є розвиток особистісної мотивації та задоволення інтересів учнів/учнів. Розвиток комплексної позакампусної освіти дозволяє не тільки повноцінно реалізуватися студентам, а й безпосередньо самореалізуватися викладачам. Підкреслимо, що виховання патріотизму сьогодні, як ніколи, актуально. І не тільки для системи освіти, а й для держави в цілому. Саме зараз ми повертаємося до споконвічних цінностей: утвердження первинності любові до Батьківщини і людей, духовності, моральності, бережного ставлення до природних скарбів і національних надбань нашого народу тощо. установ.

Отже, твори О. Дучимінської можуть бути використані в освітньому процесі для виховання патріотизму, громадянської свідомості серед учнів. Її література може вважатися зразком для формування у дітей і підлітків почуття гордості за свій народ та Батьківщину. Освітні методи, які розвиваються на основі культурної інтеграції, включають застосування зарубіжного досвіду та власних ідей учителів. Твори Дучимінської слугують як потужний інструмент для розбудови емоційної та вольової сфер учнів. Література, особливо з краєзнавчим матеріалом, використовується для глибокого засвоєння курсу української мови та літератури та як основа для формування любові до малої Батьківщини і, в більш широкому сенсі, до держави. Сучасні педагогічні підходи та освітні технології мають бути вбудовані в навчальний процес на всіх рівнях, починаючи зі школи. Використання народної творчості і творів Дучимінської як навчальних матеріалів може сприяти цій меті, забезпечуючи розвиток особистісних і творчих здібностей учнів.

ВИСНОВКИ

Для українського народу патріотизм був і залишається найбільшою національною цінністю. Тому одним із завдань, яке стоїть перед освітянами, є формування свідомих громадян – патріотів Батьківщини. Питання національної свідомості, яка формує індивідуальність кожної дитини, набуває тепер особливого значення.

Велика частка життя Ольги Дучимінської пов'язана з Долинщиною. 18 років жила і вчителювала в с. Тяпче (1906-1919, 1925-1930), де школа названа її ім'ям. 1905 року Ольга виходить заміж за Петра Дучимінського – вчителя народних шкіл Жовківського повіту і вони разом направляються вчителювати в село Воля Задеревацька Долинського повіту, а через рік переїжджають у с. Тяпче. Саме в цей час ще маловідома вчителька надіслала Івану Франкові декілька своїх віршів і була приємно здивована, коли один із них надрукувала газета «Діло». З того часу поезії Ірми Остапівни (псевдонім Ольги Дучимінської) часто з'являлися на сторінках української періодики тих часів.

Вона була вчителькою не тільки в школі, а й поза школою, займалась дівторою, цікавилась історією села, народом і працювала для них: створює осередок «Просвіти» (1925), засновує у селі кооператив «Селянський Союз» (1926), організовує осередок «Рідної школи» (1927). На прохання селянок у гарячу жнивну пору організовувала дитячі захоронки (садки), навчала грамоти неписьменних дорослих, вчила економно вести домашнє господарство, опікувалася сиротами. Особливу увагу звертала на обдарованих дітей з бідних родин, збирала пожертви для навчання цих дітей, вишивала ночами сорочки, рушники, продавала їх, а за виручені гроші купувала вбрання для них. Письменниця щиро любила тяпчанців і була бажана в кожній сільській оселі. Про це свідчить той факт, що в 1925 році на прохання громади села Тяпче її знову переводять вчителювати в Тяпчанську школу, з якої вона змушена була перейти працювати в 1919 році в село Ціневу Долинського повіту через постійні конфлікти з польською владою.

Село Тяпче дає їй багатий матеріал для творчості, саме тут вона записує з уст селян давні пісні, звичаї, традиції, саме тут була написана перша книжка

«Китиця незабудок» (1911). Вихід у світ цієї невеликої книжечки привітали І. Нечуй-Левицький, С. Чарнецький, Н. Кобринська, О. Кобилянська.

Тут, на Долинщині, О. Дучимінська познайомилася з Наталією Кобринською і приєднується до феміністичного руху галицького жіноцтва. Для Н. Кобринської Дучимінська стала приятелькою, ідейною та духовною спадкоємицею. Своїй духовній неньці Наталії Кобринській вона присвятила новелу «Сніг». О. Дучимінська – автор низки літературознавчих статей про Н. Кобринську: «Жіночий рух у Західній Україні», «Тернистим шляхом», «Борець за долю жінок». Разом з Наталією Кобринською і Костянтиною Малицькою у 1912 році започатковують видання «Жіночої бібліотеки», в якому пропагують кращі зразки світової літератури. Початок Першої світової війни перешкодив цій роботі. Пізніше її майже не друкували, ім'я замовчували.

Вона мужньо зносила важкі удари долі, яка не була до неї поблажливою. На 67-му році життя Ольга Дучимінська була заарештована за сфабрикованою справою, що стосувалася вбивства Ярослава Галана, засуджена на 25 років ув'язнення, відмучилась у тюрмах і сибірських концтаборах близько 9 років. Кращі перли своєї душі нанизала у чималому літературному доробку, який ми маємо змогу оглянути лишень тепер, коли Україна стала незалежною. Померла О. Дучимінська у 1988-му, на 106 році життя, будучи найстарішою мешканкою Івано-Франківська. Повністю реабілітована лише 1992 року. Уже після смерті письменниці стараннями Р. Горака та її внука І. Мигули у 1992 р. було видано збірку О. Дучимінської «Сумний Христос», куди увійшло, на жаль, лише 26 прозових творів.

Художня модель дійсності в прозі Ольги-Олександри Дучимінської – цілісний гармонійний світ. Персонажі творів найчастіше православні, їх письменниця наділяє високими духовними якостями й моральними чеснотами. Водночас не оминає увагою й реалії повоєнного життя, інтерпретуючи людський біль і страждання як шлях до очищення й самовдосконалення. Проза Ольги-Олександри Дучимінської виявляє її філософічність. Висвітлення концепту життя здійснюється крізь призму людських поневірянь, а також за допомогою модерного усвідомлення особистої відповідальності. Для

змалювання концепту смерті авторка послуговується поняттями закономірності й невідворотності.

Художня спадщина Ольги-Олександри Дучимінської увиразнює певне коло філософських, морально-етичних і культурно-мистецьких питань: жертва й співчуття, добро й зло, плинність і обмеженість існування, вільний вибір і жорстокий примус, покликання й мрія, туга за рідним краєм і сама доля людська. Усі зазначені концепти виважено інтерпретовано й подано як повноцінні складові художньої моделі світу її творів. Багатогранну тему авторського моделювання художнього світу в літературних творах певного періоду практично неможливо вичерпати. Зважаючи на існування певного зрізу художніх текстів, що їх не вдалося охопити в межах проведеного літературознавчого дослідження, потреба продовжувати науково-теоретичні розробки відповідної тематики в контексті сучасного дослідницького дискурсу все ще залишається на часі.

Виховання національного патріотизму є соціальною категорією, яка формує ставлення людини до себе, народу, Батьківщини. Український патріотизм має стати домінуючим виховним поняттям у сучасній школі та реалізовуватись у позакласній діяльності. Тому виховання національної самосвідомості на курсах мови та літератури сприяє збагаченню духовного світогляду школярів, формуванню в особистості почуття приналежності до українського народу та власної національної гідності. У наш час особливо важливо виховувати справжнього патріота. Виховуючи в учнів любов до своєї країни, ми формуємо гідне майбутнє нашого народу.

Ми пишаємося результатами нашої роботи в цьому напрямку. Випускники нашої школи є гідними громадянами нашої країни. Ціною свого життя добровільно пішли до лав збройних сил.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Наукові статті та монографії

1. Горецька О. Виховні аспекти літературної творчості жінок-педагогів Західної України кінця XIX – початку XX століття. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. № 59. С. 31–34. URL: <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Educational-aspects-of-western-Ukrainian-women-teachers-literary-works-in-late-XIX--early-XX-century-O.P.-Goretska.pdf> (дата звернення: 09.05.2024)
2. Качкан В. Дучимінська Ольга-Олександра Василівна. Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. словника / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, НДІ періодики ; за ред. М. М. Романюка. Львів, 1995. Вип. 2. С. 69 –71.
3. Кольбух М. Архів Ольги Олександри Дучимінської у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника : збірник наукових праць*. Львів, 2016. Вип. 8. С. 279–296. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/wp-content/uploads/Z/Z2016/JRN/PDF/21.pdf> (дата звернення: 09.05.2024).
4. Нагачевська З. І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України (друга половина XIX ст. – 1939 р.): монографія. Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2007. 764 с.
5. Пахомов В. Творча спадщина Ольги Дучимінської. Івано-Франківськ, 2001. 249 с.
6. Щеглюк В. «Як роса на сонці». Політичний роман-хроніка, написаний на основі спогадів колишнього діяча ОУН–УПА Л. С. Павлишина. Львів, 1992. 159 с.

Статті в періодичних виданнях

7. Бонь В. Хто знав Ольгу Дучимінську?. *За вільну Україну*. 1992. 21 лип. С. 2.

8. Горак Р. Листи болю і мужності : [Листи О. Дучимінської до І. Блажкевич. *Дзвін*. 1997. № 4. С. 99–101.
9. Дучимінська О.-О. Значіння Свята Матери. *Жіноча Доля*. 1930. Ч. 19. С. 3–4.
10. Дучимінська О.-О. Матерям у день їхнього свята. *Жіноча Доля*. 1930. Ч. 10. С. 3–4.
11. Дучимінська О.-О. Про виховання. *Жіноча Доля*. 1930. Ч. 46. С. 2; Ч. 47. С. 2; Ч. 48. С. 2; Ч. 49. С. 2.

Інтернет публікації

12. «Її сибірський морок не зборов» – в Івано-Франківську відкрили пам'ятну таблицю Ользі Дучимінській. *Інтернет ресурс газети Галичина*. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/yiyi-sibirskiy-morok-ne-zborov-v-ivano-frankivsku-vidkrili-pam-yatnu-tablitsyu-olzi-duchiminskiy/> (дата звернення: 10.05.2024)
13. «Ольга-Олександра». Оксана Тебешевська презентувала калушанам книгу про Ольгу Дучимінську. *Радіо КалушFM*. URL: <http://www.kalushfm.com.ua/news/olha-oleksandra-oksana-tebeshevska-prezentovala-kalushanam-knihu-pro-olhu-duchiminsku/olha-oleksandra-oksana-tebeshevska-prezentovala-kalushanam-knihu-pro-olhu-duchiminsku> (дата звернення: 10.05.2024) (назва з екрану).
14. Автор прозової збірки «Сумний Христос» Ольга Дучимінська. URL: <https://web.archive.org/web/20140426235630/http://prior.ho.ua/bol5.pdf> (дата звернення: 11.05.2024)
15. Вибране Ольги Дучимінської, феміністки з Галичини. *Читомо*. URL: <https://archive.chytomo.com/uncategorized/vibrane-olgi-duchiminskoi-feministki-z-galichini> (дата звернення: 09.05.2024) (назва з екрану).
16. Галичанка-страдниця. Репресії та поневіряння пережила Ольга Дучимінська, яка була найстарішою українською письменницею. *Інтернет-ресурс газети «Галичина»*. URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/galichanka->

stradnitsya-represiyyi-ta-poneviryannya-perezhila-olga-duchiminska-yaka-bula-naustarishoyu-ukrayinskoyu-pismennitseyu/ (дата звернення: 10.05.2024)

17. Дучимінська Ольга Василівна. www.wikidata.uk-ua.nina.az. URL: https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/Дучимінська_Ольга_Василівна.html (дата звернення: 09.05.2024) (назва з екрану).

18. Дучимінська Ольга-Олександра Василівна (1883). *Відкритий список*. (Відкритий список жертв політичних репресій в СРСР). URL: [https://ua.openlist.wiki/Дучимінська_Ольга-Олександра_Василівна_\(1883\)](https://ua.openlist.wiki/Дучимінська_Ольга-Олександра_Василівна_(1883)) (дата звернення: 10.05.2024) (назва з екрану).

19. Корань І. Дами з вулиці Голомба (ч. 2). Життя та творчість авторки першого твору про Голокост в українській літературі Ольги Дучимінської. *Варіанти – онлайн газета новин Львова*. URL: <https://varianty.lviv.ua/54027-damy-z-vulytsi-holomba-ch-2> (дата звернення: 09.05.2024) (назва з екрану).

20. Літературний портрет «Ольга Дучимінська: корона і вінок терновий». *Івано-Франківська міська централізовано бібліотечна система*. Сайт. URL: <https://www.mcbs.if.ua/літературний-портрет-ольга-дучимі/> (дата звернення: 10.05.2024) (назва з екрану).

21. Людинолюбна душа Ольги Дучимінської. URL: <https://dcrb.net/news/lyudynolyubna-dusha-olhy-duchyminskoji/> (дата звернення: 09.05.2024) (назва з екрану).

22. Новини України: Неймовірна історія життя вчительки Ольги Дучимінської. *Гал-інфо. Агенція інформації та аналітики*. URL: https://galinfo.com.ua/news/neymovirna_istoriya_zhyttya_vchytelkb_olgy_duchyminskoi_296205.html (дата звернення: 10.05.2024)

23. Ольга Дучимінська. «Та, що чула молитву землі...». *Ukrainian people*. URL: <https://ukrainianpeople.us/ольга-дучимінська-та-що-чула-молитв/> (дата звернення: 09.05.2024) (назва з екрану).

24. Ольга Дучимінська. Івано-Франківськ - місто героїв. URL: http://www.geroi.if.ua/content&content_id=335 (дата звернення: 09.05.2024) (назва з екрану).

25. Ретро: 140 років тому народилася "народна вчителька" Ольга Дучимінська (ФОТО). *Інтернет видання «ПІК»*. URL: <https://pik.net.ua/2023/06/08/retro-140-rokiv-tomu-narodylasya-narodna-vchytelka-olga-duchyminska-foto/> (дата звернення: 09.05.2024) (назва з екрану).

Нормативно-правові акти

26. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення: 23.05.2024)

27. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 03.10.2018 р. № 710-р : станом на 8 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-p#Text> (дата звернення: 10.05.2024).

Дисертації та автореферати

28. Вараниця А. О. Учителі народних шкіл Галичини другої половини XIX – початку XX століття. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2018. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Varanytsia_Anna/Uchyteli_narodnykh_shkil_Halychyny_druhoi_polovyny_KhIKh__pochatku_KhKh_stolittia.pdf?PHPSESSID=8n8usb06nv8e4pudjbh7q75e11 (дата звернення: 10.05.2024)

Енциклопедичні та довідкові видання

29. Качкан В. А. Дучимінська Ольга-Олександра Василівна. Енциклопедія Сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/pdf/download/19650.pdf> (дата звернення: 09.05.2024).

30. Науково-інформаційна діяльність провідних освітянських бібліотек – 2023 : довідник / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: О. Л. Гончаренко, К. Б. Щегельська ; наук. ред. Л. О. Пономаренко].

Вінниця : ТВОРИ, 2023. 112 с. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/directory_2023.pdf (дата звернення: 10.05.2024)

31. Остання сучасниця покоління великих. Ольга Дучимінська [Текст] : рек. список літератури / упоряд. Львів, 2018. 16 с. URL: <http://lounb.org.ua/Files/DUTCHYMINSKA.pdf> (дата звернення: 09.05.2024) (назва з екрану).

32. Патріотизм. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Патріотизм> (дата звернення: 11.05.2024).

Навчально-методична література

33. Бех І. Особистість у просторі духовного розвитку : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.

34. Горещька О. Формування громадянських поглядів у студентів на матеріалі літературних творів жінок-педагогів західної України кінця XIX – початку XX століття. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. № 43 (2). С. 226–232. URL: https://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:Xgzue8fFE-IJ:scholar.google.com/+ЖИТТЄВИЙ+ШЛЯХ+ОЛЬГИ+ДУЧИМІНСЬКОЇ&hl=uk&as_sdt=0,5. (дата звернення: 10.05.2024).

35. Жмурко О. Поняття позакласної та позашкільної виховної роботи. Характеристика організаційних форм виховної роботи (масові, групові та індивідуальні). *Всеосвіта – національна освітня платформа*. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/poniattia-pozaklasnoi-ta-pozashkilnoi-vykhovnoi-roboty-kharakterystyka-orhanizatsiinykh-form-vy-khovnoi-roboty-masovi-hrupovi-ta-indyvidualni-85174.html> (дата звернення: 10.05.2024) (назва з екрану).

36.	с.	URL:
https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/5238/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%20%D1%96%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B0%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%		

[20%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf](#)

(дата

звернення: 10.05.2024)

37. Організаційні форми виховної роботи. *Studentam.net.ua*. Онлайн бібліотека підручників. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/2308/85/> (дата звернення: 11.05.2024).

38. Паніч Ю. Національна свідомість українських громадян в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2006. № 6. С. 45–51. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/panich_natsionalna.pdf. (дата звернення: 11.05.2024)

39. Пічуркіна-Шумейко Л. Громадянське виховання підлітків як соціально-педагогічна проблема. *Рідна школа*. 2000. № 7. С. 33–37.

40. Позакласна робота з української мови та літератури у сьогоденній школі. *Блог вчителя української мови та літератури Томіліної І. В.* URL: <https://tamilinairinavikto.wixsite.com/tamilina/post/pozaklasna-robota-z-ukrayinskoyi-movi-ta-literaturi-u-sogodenniy-shkoli> (дата звернення: 11.05.2024) (назва з екрану).

41. Поняття позаурочної, позакласної та позашкільної роботи. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/9265963/> (дата звернення: 11.05.2024).

42. Сущенко Т. Позашкільна педагогіка в добу пріоритету особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 70. Т. 4. С. 18–23. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_4/5.pdf (дата звернення: 10.05.2024).

43. Теоретичні основи проблеми формування національної свідомості підлітків. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/teoretichni-osnovi-problemi-formuvannya-nacionalno-svidomosti-pidlitkiv-102766.html> (дата звернення: 11.05.2024) (назва з екрану).

44. Формування національно-патріотичної свідомості учнів на уроках української літератури та в позакласній роботі. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-nacionalno-patriotichno-svidomosti-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-literaturi-ta-v-pozaklasniy-roboti-68057.html> (дата звернення: 10.05.2024) (назва з екрану).

45. Формування основ національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку засобами народознавства. *Всеосвіта – національна освітня платформа*. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvannya-osnov-natsionalno-patriotichnoho-vykhovannya-ditei-doshkilnoho-viku-zasobamy-narodoznnavstva-577147.html> (дата звернення: 10.05.2024) (назва з екрану).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рис. 1.1. Ольга Василівна Дучимінська [1]

Рис. 1.2. О. Дучимінська

Рис. 1.3. О. Дучимінську

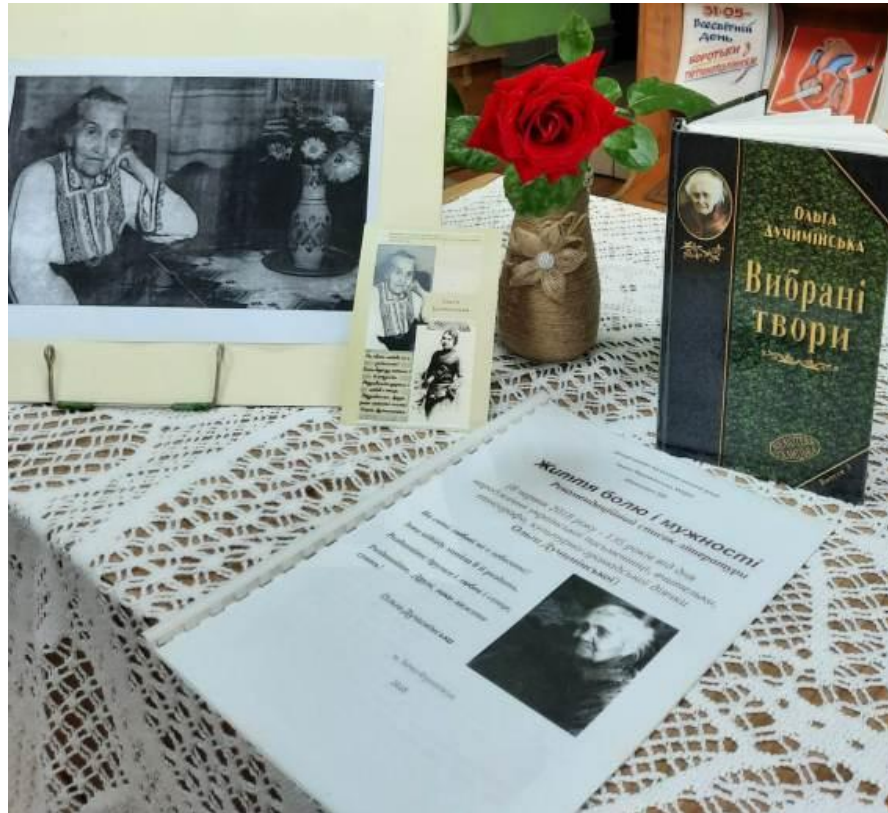

Рис. 2.2. 8 червня 2023 року бібліотека ЦБ Івано-Франківської МЦБС Департаменту культури міської ради провели літературний портрет «Ольга Дучимінська: корона і вінок терновий» [34]

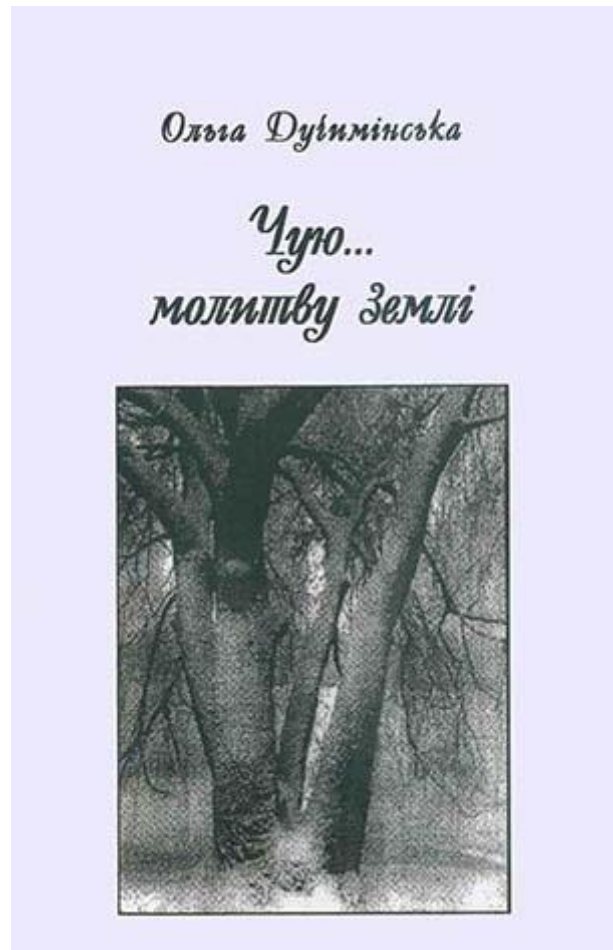

Рис. 2. 1. Збірка віршів «Чую...молитву Землі»

Рис. 2.3. Збірник творів [10]

Рис. 3.1. Ольга Кобилянська і Ольга Дучимінська в Чернівцях, 1936 рік [5]

Рис. 3.2. О. Дучимінська та жінки-письменниці [5]

Рис. 3.4. О.-О. Дучимінська [37]

Рис. 3.3. Ольга та Петро Дучимінські [5]

ВИХОВНИЙ ЗАХІД
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

"ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ І КУЛЬТУРНО-ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
ОЛЬГИ ВАСИЛІВНИ ДУЧИМІНСЬКОЇ (1883–1988)"

Тема: Життєвий шлях і культурно-громадська діяльність Ольги Василівни Дучимінської (1883–1988).

Мета: ознайомити учнів з особливостями творчості О.-О. Дучимінської, проаналізувати педагогічні положення її творчої спадщини, ознайомити з громадянськими та патріотичними мотивами її творчості, ідейно-художнім значенням, вдосконалювати вміння аналізувати поезію; розвивати в учнів образне і логічне мислення, культуру мовлення, навички виразного читання ліричних творів; виховувати почуття патріотизму, національної гордості, любов і пошану до рідної матері, формувати активну громадянську позицію.

Перебіг навчально-виховного заходу

І. Організаційний момент.

Прийом «Малюнкове вітання» (1хв)

Доброго дня! Вітаємо гостей, учнів, вчителів у нас на заході, присвяченому Ользі Дучимінській! Я рада вас вітати на уроці української літератури. Нехай цей смайлик, який я прикріплюю на дошку, оселиться у вашому серці і подарує вам радість. Уявіть, що у ваших долоньках - дрібка гарного настрою. Поділіться ним, щоб зробити день приємнішим для всіх, хто зараз поряд з вами.

А тепер поділяться думками про те, що ви очікуєте від цього навчально-виховного заходу.

Ну що ж, усміхніться один одному, подумки побажайте успіхів на цілий день. Я ж бажаю вам бути розумними, успішними, цікаво провести час у царині українського слова. Тож почнімо наш урок.

II. Актуалізація опорних знань (6 хв)

Люблю тебе, народе рідний,

Люблю ті ниви і ріллю,

Що предків кров і піт змочили...

Гей, над життя я вас люблю!

Ольга Дучимінська «Люблю»

УЧИТЕЛЬ. Я не дарма розпочала урок із вірша Ольга Дучимінської – української письменниці, літературознавця, перекладача, народної педагогині, культурно-освітнього діяча, жінки, однієї з активних організаторів галицького руху, дослідниці народної етнографії та мистецьких пам'яток Гуцульщини та Бойківщини, знайомої Івана Франка, Ольги Кобилянської, Наталії Кобринської, щира подруга Наталії Кобринської, Олени Кисілевської, Олени Кульчицької, Іванни Блажкевич, Богдана Лепкого, Олександра Олеся, Михайла Яцківа, Дениса Лукіяновича, Олекси Новаківського, Івана Огієнка, Софії Русової, Ірини Вільде, Наталени Королеви, Станіслава Вінценза, Єжи Єнджеєвича та багато інших діячів української та зарубіжної культури.

Серед письменників, яким ще не приділено належної уваги, особливе місце посідає Ольга Дучимінська. Тож, пропоную вам пограти у гру «Вірю! – Не вірю!».

Літературна гра «Вірю! – Не вірю!»

1. Чи вірите, що Ольга-Олександра Решетилевич народилася 8 червня 1883 року в Бібрському повіті? (Так).

2. Чи вірите ви, в 1909 році виходить перша поетична збірка «Китиця незабудків»? (Ні, народився 1911 році).

3. Чи вірите ви, що 3 1939 р. О. Дучимінська працювала в Етнографічному музеї АН УРСР у Львові? (Так).

4. Чи вірите ви, що письменниця була знайома з Іваном Франком, який допоміг їй увійти у великий світ літератури? (Так).

5. Чи вірите ви, що Ольга Дучимінська володіє чотирьма мовами? (Ні. Ольга Дучимінська володіє шістьма мовами: українською, польською, німецькою, російською, чеською, французькою).

6. Чи вірите ви, що Ольга Дучимінська навіть у 100 років все ще писала вірші? (Так).

7. Чи вірите ви, що у 1912 році разом із Костянтиною Малицькою (також педагогом і діячкою жіночого руху) заснували видання «Жіноча бібліотека», до якого увійшли найкращі зразки світової літератури в перекладі українською мовою? (Так).

8. Чи вірите ви, Ольга-Олександра була одним з ініціаторів святкування Дня матері? (Так).

9. Чи вірите ви, що на 60-му році життя Ольга Дучимінська була заарештована? (Ні. На 67-му році життя Ольга Дучимінська була заарештована за сфабрикованою справою, що стосувалася вбивства Ярослава Галана, засуджена на 25 років ув'язнення, відмучилась у тюрмах і сибірських концтаборах близько 9 років.)

10. Чи вірите ви, що Ольга Дучимінська прожила 110 років? (Ні. Ольга Дучимінська прожила 105 років).

ІІІ. Оголошення теми і мети навчально-виховного заходу. Мотивація навчальної діяльності.

Слово вчителя. Сьогодні ми познайомимся із життям і творчістю Ольги Дучимінської.

Для українського народу патріотизм був і залишається найбільшою національною цінністю. Тому одним із завдань, яке стоїть перед освітянами, є формування свідомих громадян — патріотів Батьківщини. Питання національної свідомості, яка формує індивідуальність кожної дитини, набуває тепер особливого значення.

ІV. Вивчення нового матеріалу.

Велика частка життя Ольги Дучимінської пов'язана з Долинщиною. 18 років жила і вчителювала в с. Тяпче (1906-1919, 1925-1930), де школа названа її ім'ям. 1905 року Ольга виходить заміж за Петра Дучимінського – вчителя народних шкіл Жовківського повіту і вони разом направляються вчителювати в село Воля Задеревацька Долинського повіту, а через рік переїжджають у с. Тяпче. Саме в цей час ще маловідома вчителька надіслала Івану Франкові декілька своїх віршів і була приємно здивована, коли один із них надрукувала газета «Діло». З того часу поезії Ірми Остапівни (псевдонім Ольги Дучимінської) часто з'являлися на сторінках української періодики тих часів.

Вона була вчителькою не тільки в школі, а й поза школою, займалась дитворою, цікавилась історією села, народом і працювала для них: створює осередок «Просвіти» (1925), засновує у селі кооператив «Селянський Союз» (1926), організовує осередок «Рідної школи» (1927). На прохання селянок у гарячу жнивну пору організовувала дитячі захоронки (садки), навчала грамоти неписьменних дорослих, вчила економно вести домашнє господарство, опікувалася сиротами. Особливу увагу звертала на обдарованих дітей з бідних родин, збирала пожертви для навчання цих дітей, вишивала ночами сорочки, рушники, продавала їх, а за виручені гроші купувала вбрання для них. Письменниця щиро любила тяпчанців і була бажана в кожній сільській оселі. Про це свідчить той факт, що в 1925 році на прохання громади села Тяпче її знову переводять вчителювати в Тяпчанську школу, з якої вона змушена була перейти працювати в 1919 році в село Ціневу Долинського повіту через постійні конфлікти з польською владою.

Село Тяпче дає їй багатий матеріал для творчості, саме тут вона записує з уст селян давні пісні, звичаї, традиції, саме тут була написана перша книжка «Китиця незабудок» (1911). Вихід у світ цієї невеликої книжечки привітали І. Нечуй-Левицький, С. Чарнецький, Н. Кобринська, О. Кобилянська.

Тут, на Долинщині, О. Дучимінська познайомилася з Наталією Кобринською і приєднується до феміністичного руху галицького жіноцтва. Для Н. Кобринської Дучимінська стала приятелькою, ідейною та духовною спадкоємицею. Своїй духовній неньці Наталії Кобринській вона присвятила

новелу «Сніг». О. Дучимінська – автор низки літературознавчих статей про Н. Кобринську: «Жіночий рух у Західній Україні», «Тернистим шляхом», «Борець за долю жінок». Разом з Наталією Кобринською і Костянтиною Малицькою у 1912 році започатковують видання «Жіночої бібліотеки», в якому пропагують кращі зразки світової літератури. Початок Першої світової війни перешкодив цій роботі.

Пізніше її майже не друкували, ім'я замовчували.

Вона мужньо зносила важкі удари долі, яка не була до неї поблажливою. На 67-му році життя Ольга Дучимінська була заарештована за сфабрикованою справою, що стосувалася вбивства Ярослава Галана, засуджена на 25 років ув'язнення, відмучилась у тюрмах і сибірських концтаборах близько 9 років.

Кращі перли своєї душі нанизала у чималому літературному доробку, який ми маємо змогу оглянути лишень тепер, коли Україна стала незалежною.

Померла О. Дучимінська у 1988-му, на 106 році життя, будучи найстарішою мешканкою Івано-Франківська. Повністю реабілітована лише 1992 року.

Уже після смерті письменниці стараннями Р. Горака та її внука І. Мигули у 1992 р. було видано збірку О. Дучимінської «Сумний Христос», куди ввійшло, на жаль, лише 26 прозових творів.

Художня модель дійсності в прозі Ольги-Олександри Дучимінської – цілісний гармонійний світ. Персонажі творів найчастіше православні, їх письменниця наділяє високими духовними якостями й моральними чеснотами. Водночас не оминає увагою й реалії повоєнного життя, інтерпретуючи людський біль і страждання як шлях до очищення й самовдосконалення. Проза Ольги-Олександри Дучимінської виявляє її філософічність. Висвітлення концепту життя здійснюється крізь призму людських поневірянь, а також за допомогою модерного усвідомлення особистої відповідальності. Для змалювання концепту смерті авторка послуговується поняттями закономірності й невідворотності.

Художня спадщина Ольги-Олександри Дучимінської увиразнює певне коло філософських, морально-етичних і культурно-мистецьких питань: жертва

й співчуття, добро й зло, плинність і обмеженість існування, вільний вибір і жорстокий примус, покликання й мрія, туга за рідним краєм і сама доля людська. Усі зазначені концепти виважено інтерпретовано й подано як повноцінні складові художньої моделі світу її творів. Багатогранну тему авторського моделювання художнього світу в літературних творах певного періоду практично неможливо вичерпати. Зважаючи на існування певного зрізу художніх текстів, що їх не вдалося охопити в межах проведеного літературознавчого дослідження, потреба продовжувати науково-теоретичні розробки відповідної тематики в контексті сучасного дослідницького дискурсу все ще залишається на часі.

О. Дучимінська – представник неоромантизму. Її персонажі – не войовничі герої, вони не очолюють боротьби, вони самотні з своїми проблемами. Самотність стає для них філософською категорією, як і для авторки, незважаючи на її людинолюбство.

У багатьох її творах зображено трагічні картини. Авторка – фаталістка. Водночас вона великий життєлюб, оптиміст. Застосовуючи слова І. Денисюка, про творчість О. Дучимінської можна сказати: «Над моментами високого трагізму часто превалює пафос «хвали життю», оптимістичного сприймання».

Незважаючи на принципи естетики модернізму, вона не цуралася соціальних тем, ні національних традицій української літератури, однак тяжіла до вселюдських проблем.

Маючи своє стильове обличчя, О. Дучимінська в кожному творі урізноманітнювала його. Творила і в руслі традицій, характерних для доби І. Франка, і в дусі сучасників (О. Кобилянської, В. Стефаника), але найчастіше по-своєму.

*«Білий світе, білий раю,
Візьми мене, я благаю!
Сховай в землю, вкрий травною,
Хай остану ввік з тобою.
Бо спокою тут не маю,
Білий світе, білий раю!»*

«Лебедина пісня»

Запропонувати дітям здійснити аналіз даного уривку. Які асоціації у них виникають під час читання даного уривку? Що хоче автор сказати цими рядками?

*Люблю тебе, народе рідний,
Люблю ті ниви і ріллю,
Що предків кров і піт змочили...
Гей, над життя я вас люблю!*

Запропонувати дітям здійснити аналіз даного уривку. Які асоціації у них виникають під час читання даного уривку? Що хоче автор сказати цими рядками?

*«Прийди, весно, прийди, свята,
Природо красна, встань!
Ой, жде тебе сумна земля,
Прийди, прийди, поглянь!..»*

Які асоціації у них виникають під час читання даного уривку? Що хоче автор сказати цими рядками?

*«З любові, що палить душу
І що ціле життя палила,
Я її плекала, пестила...
Бо любити Вкраїну мушу...
Ах, та любов спалила душу!»*

Які асоціації у них виникають під час читання даного уривку? Що хоче автор сказати цими рядками?

Назвіть образи, які є у вірші, запишіть у зошити.

1 група — світ людей (народ, предки).

2 група — світ природи (любов, життя, весна, життя).

Звіт груп.

- Що об'єднує всі ці образи?
- Які із названих образів є символами? Що саме вони символізують?

Поясніть їх роль.

V. Підсумок навчально-виховного заходу

Батьківщина – це земля наших пращурів, це рідний дім, де нас завжди чекають, це люди, які завжди поруч - в радості чи смутку, це місце, до якого людина завжди повертається, де б вона не мандрувала у світі. Батьківщину не обирають. Наша Батьківщина – це Україна. Без любові до неї немає справжньої людини.

Інтерактивна вправа «Мікрофон». Що ж означає для вас Батьківщина?

Заключне слово вчителя. Любити Україну, жити для неї – це означає любити її людей, працювати на їх благо. Вберегти для нащадків мальовничу українську природу, мову, звичаї і традиції. Завжди бути готовими стати на захист рідної землі. Нехай вона допоможе вам глибше пізнати своїх матерів, відчувати їхню любов, їхню втому та недоспані ночі, ніжність і доброту.

Батьківщина, як і мати, одна. І її не обирають. Не забуваймо цього ніколи. І хай життя наше, освітлене святою материнською любов'ю, завжди буде чесним, незаплямованим, гідним, Цьому вчить нас поезія

Тож працюйте для своєї країни, для свого народу!

VI. Рефлексія (2 хв)

На початку навчально-виховного заходу виділилися вашими очікуваннями від навчально-виховного заходу. Чи здійснилися вони? («Незакінчене речення»)

- Чи сподобався вам навчально-виховного заходу?
- Яким був ваш емоційний настрій на нашому заході?
- Що нового для себе ви дізналися на заході?
- Чи задоволені результатами виконаної роботи?